

א-לֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ: טו עוֹד יְנוּבוֹן בְּשִׁיבָה, דְּשִׁנִּים וְרַעְנָנִים יִהְיוּ:
 טז כִּלְהִיד כִּי־יֵשֶׁר י-הוָה, צִוִּי וְלֹא־עֲלֹתָה עוֹלָתָה בּוֹ:
 תה' צגא י-הוָה מְלֹךְ גְּאוֹת לְבָשׁ לְבָשׁ י-הוָה עוֹ הַתְּאֵלָה,
 אה-תִּכְוֹן תִּבְל בַּל-תִּמְוֹט: ב זְכוּן כִּסְאָךְ מֵאָל, מַעֲוֹלָם אֲתָה:
 ג נִשְׁאֹו נְהָרוֹת | י-הוָה נִשְׁאֹו נְהָרוֹת קוֹלָם, יִשְׁאֹו נְהָרוֹת דְּכִיָּם:
 שו ד מִקְלוֹת | מִיָּם רַבִּים אֲדִירִים מִשִּׁבְרֵי־יָם, אֲדִיר בְּמִרוֹם
 י-הוָה: ה עֲדִיתִיךָ | נֶאֱמַנּוּ מְאֹד לְבִיתְךָ נְאֻו־קֹדֶשׁ, י-הוָה
 לְאֶרֶץ יָמִים:

קדיש יתום

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא (אֲמֵן), בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא, פְּרַעֲוִיתָהּ, וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ,
 בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא וּבְזִמְנוֹ קָרִיב וְאֲמָרוּ שֶׁ אֲמֵן: יְהֵא
 שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עַלְמָא: יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם
 וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה שְׁמֵהּ דְּקֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא (Cong: בְּרִיךְ הוּא) לְעַלְמָא מִן כָּל
 (בעש"ת וְלְעַלְמָא מִכָּל) בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאֲמִירוֹ בְּעֶלְמָא,
 וְאֲמָרוּ שֶׁ אֲמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֲמָרוּ שֶׁ אֲמֵן: עֲשֵׂה שְׁלוֹם
 בְּמִרוֹמָיו הוּא עֲשֵׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֲמָרוּ שֶׁ אֲמֵן:

משנה שבת, פרק ב' "במה מדליקים"

א בְּמָה מְדַלִּיקִין וּבְמָה אֵין מְדַלִּיקִין. אֵין מְדַלִּיקִין לֹא בְּלֶכֶשׁ, וְלֹא
 בְּחֶסֶן, וְלֹא בְּכֶלֶד, וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאֵידוֹן, וְלֹא בְּפִתִּילַת הַמַּדְבָּר,
 וְלֹא בִירוֹקָה שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם. לֹא בְּזָפֶת, וְלֹא בְּשַׁעוּה, וְלֹא בְּשֶׁמֶן
 קִיקָה, וְלֹא בְּשֶׁמֶן שֶׁרָפָה, וְלֹא בְּאֵלִיָּה, וְלֹא בְּחֶלֶב. נְחוּם הַמְּדִי
 אוֹמֵר, "מְדַלִּיקִין בְּחֶלֶב מְבֻשָּׁל". וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, "אֶחָד מְבֻשָּׁל
 וְאֶחָד שְׂאִינוֹ מְבֻשָּׁל אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ:"

ב אֵין מְדַלִּיקִין בְּשֶׁמֶן שֶׁרָפָה בְּיוֹם טוֹב. רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל אוֹמֵר, "אֵין
 מְדַלִּיקִין בְּעֶטְרוֹן, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת." וְחֲכָמִים מַתִּירִין בְּכָל
 הַשְּׁמָנִים, בְּשֶׁמֶן שְׁמֶשֶׁמִּין, בְּשֶׁמֶן אֶגְזִיזִים, בְּשֶׁמֶן צְנוּנוֹת, בְּשֶׁמֶן
 דָּגִים, בְּשֶׁמֶן פִּקְעוֹת, בְּעֶטְרוֹן וּבִנְנָפֶט. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, "אֵין
 מְדַלִּיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בְּלִבָּד:"

ג כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ אֶלָּא פִּשְׁתָּן. וְכָל הַיּוֹצֵא מִן
 הָעֵץ אֵינוֹ מְטַמֵּא טְמֵאֵת אֱהָלִים אֶלָּא פִּשְׁתָּן. פְּתִילַת הַבֶּגֶד
 שֶׁקָּפְלָה וְלֹא הִבְהִיבָהּ, רַבִּי אֶלְעִיָּזָר אוֹמֵר, "טְמֵאָה הִיא, וְאֵין
 מְדַלִּיקִין בָּהּ." רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, "טְהוֹרָה הִיא, וּמְדַלִּיקִין בָּהּ:"

ד לֹא יִקְבֹּא אָדָם שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה וַיִּמְלָאָנָה שֶׁמֶן וְיִתְנַנֶּה עַל פִּי
 הַנֵּר בְּשִׁבִּיל שְׁתֵּהָא מְנֻטָּפֶת, וְאֶפִּילוֹ הִיא שֶׁל חֲרָס. וְרַבִּי יְהוּדָה

1. Judaism is first and foremost a discipline, a means of bringing sanctity into every corner of our lives. Philosophy without *halachah* is superficial, subject to the winds of change, and reaching only the surface of the soul. *Halachah* alone is rote, devoid of mind or emotion. Together, the candle of *mitzvos* burning with the fire of Torah, they form אֶשְׁדָּת, the living message. All the lofty ideals of the previous *tefillas* need grounding in the day-to-day, to become part of the core of our being.

מתיר. אבל אם חברה היוצר מתחלה, מתר, מפני שהוא כלי אחד. לא ימלא אדם קערה שמו ויתננה בצד הנר ויתנו ראש הפתילה בתוכה, בשביל שתהא שואבת. ורבי יהודה מתיר:

ה המכבה את הנר מפני שהוא מתגרא מפני גוים, מפני לסטים, מפני רוח רעה, או בשביל החולה שישן, פטור. כחס על הנר, כחס על השמן, כחס על הפתילה, חוב. רבי יוסי פוטר בכלן חוץ מן הפתילה, מפני שהוא עשה פחם:

ו על שלש עברות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר:

ז שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה, "עשרתם? ערבתם? הדליקו את הנר!" ספק חשכה ספק אינה חשכה, אין מעשרין את הודאי, ואין מטבילין את הכלים, ואין מדליקין את הנרות, אבל מעשרין את הדמאי, ומערבין וטומנין את החמין:

שבת יב. תנא, אמר רבי חנניא, "חוב אדם למשמש בגדיו בערב שבת עם חשכה, שמא ישפח ויצא." אמר רב יוסף, "הלכתא רבנא לשבתא."

ברכות סד. אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: ישעי' נדיג' וְכָל-בְּנֵיָהּ לְמוֹדֵי יְיָ-הוֹה וְרַב שְׁלֹמֹם בְּנֵיהֶּ: אל תקרי 'בנדי', אלא 'בונדי'." תה' קט:סח שְׁלֹמֹם רַב

בואי בשלום עטרת בעלה. גם בשמחה ובצחלה. תוך אמוני עם סגלה. בואי כלה, בואי כלה: לכה דודי לקראת כלה. פני שבת נסגלה:

If any mourners prayed minchah in the shiv'ah home, they join the minyan now, who greet them with:

המקום ננחם אֲתָכֶם (For a single mourner, some say): אֲתָדָּהּ בְּתוֹךְ שְׁאֵר אַבְלֵי צִיּוֹן וירושלים:

תחילה כנגד שבת קודש

תה' צבא מזמור שיר' ליום השיבת: ב טוב להדות לי-הנה, ולזמר לשמנה עליון: ג להגיד בבקר חסדה, ואמונתך בפילות: ד עלי-עשור ועלי-גבול, עלי הגיון בכבוד: ה כי שפחתני י-הנה בפעלה, במעשי ידיך ארגון: ו מה-גדלו מעשיך י-הנה, מאד עמקו מחשבתיה: ז איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את-זאת: ח בפרח רשעים | כמו עשב ויציצו כל-פעלי און, להשימדם עדי-עד: ט ואתה מרום לעלם י-הנה: י כי הנה איביך | י-הנה פי-הנה איביך יאבדו, יתפרדו כל-פעלי און: יא ויתרם כראים קרני, בלתי בשמן רענן: יב ותבט עיני בשוורי בקמים עלי מרעים תשמענה אזני: יג צדיק פתמור יפרח, כארז בלבנון ישועה: יד שותלים בבית י-הנה, בחצרות

1. Again the masculine "שיר" (see 96:1, above); this is not a song about the Shabbos we are observing alone, but also the "day which is entirely Shabbos" toward which history progresses. Rav Hirsch writes that this chapter "is dedicated to that institution which is to accompany Israel in all its wanderings like a spiritual Well of Miriam". A chance to contemplate those things (c.f. v. 7 "an ignoramus will not know, and a fool will not understand") which will be obvious in the future era, to consider Hashem's role in running the universe and the role He ought to play in our lives.

שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

שְׁמוֹר וְזָכוֹר בְּדְבוּר אֶחָד, הַשְׁמִיעֵנוּ א-ל הַמַּיְחָד. י-הוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. לָשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְתַהֲלָה: לָכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה: לְקִרְאֵת שַׁבַּת לָכוּ וְנִלְכָּה. כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה. מֵרֹאשׁ מִקְדָּם נְסוּכָה. סוּף מַעֲשֶׂה בְּמַחְשָׁבָה תַּחֲלָה: לָכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

מִקְדָּשׁ מְלֻךְ עִיר מְלוּכָה. קוּמִי צְאִי מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה. רַב לָךְ שַׁבַּת בְּעֶמְקַת הַבְּכָא. וְהוּא יַחְמוּל עָלֶיךָ חֲמִלָה: לָכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

הַתְּנַעֲרִי מַעֲפָר קוּמִי. לְבָשִׁי בְּגָדֵי תַפְאֶרֶת: עֲמִי: עַל יָד בֶּן יוֹשִׁי בֵּית הַלְחָמִי. קָרְבָּה אֶל נִפְשִׁי גְּאֻלָּה: לָכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה: הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי. כִּי בָּא אוֹרֶךְ קוּמִי אוֹרִי. עוֹרִי עוֹרִי שִׁיר דְּבָרִי. כְּבוֹד י-הוָה עָלֶיךָ נִגְלָה: לָכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

לֹא תִבּוֹשִׁי וְלֹא תִפְלָמִי מֵהַ תִּשְׁתַּחֲוִי וּמֵהַ תִּתְהַמֵּי. בְּךָ יַחֲסוּ עֲנִי עֲמִי, וְנִבְנֶתָה עִיר עַל תִּלָּה: לָכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה: וְהִיוּ לְמִשְׁשָׁה שְׂאֲסִיד. וְרַחֲקוּ כָל מִבְלָעֶיךָ. יִשִּׁישׁ עָלֶיךָ א-ל לְהִיד. כְּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל כָּלָה: לָכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה: יִמִּין וּשְׂמָאל תִּפְרָצִי. וְאֶת-י-הוָה תַּעֲרִיצִי. עַל יָד אִישׁ בֶּן פְּרָצִי. וְנִשְׁמָחָה וְנִגִּילָה: לָכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

לְאֵהָבִי תוֹרַתְךָ וְאֵינִן לָמוֹ מִכְשׁוֹל: תַּח' קַבְּלֵנוּ יְהִי-שְׁלֹמֶם בְּחִילְךָ שְׁלֹמֶם בְּאֶרְמְנוֹתֶיךָ: שֶׁח לָמוֹעַן-אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְרָה-צָא שְׁלֹמֶם בְּךָ: ט לָמוֹעַן בֵּית-י-הוָה א-ל לְהִינּוּ אֲבִיקְשָׁה טוֹב לָךְ: תַּח' כֹּטִיא י-הוָה עֵץ לָעֵמֹם יִתֵּן י-הוָה | יִבְרַךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשְׁלֹמֶם:

קדיש דרבנן

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא (אֲמֵן), בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא, פְּרַעֲוִיתָהּ, וְנִמְלִיד מַלְכוּתָהּ, בְּחִיכוּן וּבִיזְמִיכוּן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִגְלָא וּבְזִמּוֹ קָרִיב וְאֲמַרְוּ שֶׁ אֲמֵן: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַי: יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלָּה שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִידָא הוּא (Cong: בְּרִידָא הוּא) לְעֵלְמָא מִן כָּל (בַּעֲשִׂית וְלְעֵלְמָא מְכָל) בְּרִכְתָּא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִתְחַמְתָּא, וְאֲמַרְוּ בְּעֵלְמָא, וְאֲמַרְוּ שֶׁ אֲמֵן:

עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָא, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מָאן דְּעִסְקִין בְּאוֹרֵיתָא, דִּי בְּאַתְרָא קִדְּוִי וְדִי בְּכָל אֲתָר וְאַתְר. וְהִיא לְהוֹן וּלְכוּן שְׁלָמָא רַבָּא, חָנָא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין, וְחִיּוֹן אֲרִיכִין, וּמְזוּנֵי רְיוּחֵי, וּפְרָקְנָא, מִן קִדְּם אַבְהוֹן דִּי בְּשִׁמְשָׁא וְאַרְעָא. וְאֲמַרְוּ שֶׁ אֲמֵן.

יְהִי שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֲמַרְוּ שֶׁ אֲמֵן:

עֲשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֲמַרְוּ שֶׁ אֲמֵן:

ערבית לשבת ויום טוב

Chazan בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַזֶּה הַמְּבָרָךְ:

שֶׁ בָּרוּךְ יְיָ הַזֶּה הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה א' לפני שמע: המעריב'

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזֶּה, אֵל-לִהְיוֹנוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעְרִיב עַרְבִים,² בְּחֻכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים, וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עֲתִים, וּמַחְלִיף אֶת הַזְּמַנִּים,³ וּמַסְדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרָקִיעַ, כְּרָצוֹנוֹ. בּוֹרָא יוֹם וְלַיְלָה, גּוֹלֵל אֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ, וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אֹר. וּמַעְבִּיר יוֹם וּמַבִּיא לַיְלָה, וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה, “יְיָ הַזֶּה צָ-בָאוֹת”⁴ שְׁמוֹ. שֶׁ אֵל-חַי וְקַיִם, תָּמִיד יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזֶּה, הַמַּעְרִיב עַרְבִים:

יְיָ הַזֶּה יְיָ הַזֶּה חֲזִיב לְהַבּוֹת אֶשׁ: ה קוֹל יְיָ הַזֶּה יְחִיל מִדְּבָר, יְחִיל יְיָ הַזֶּה מִדְּבָר קִדְשׁ: ט קוֹל יְיָ הַזֶּה | יְחִיל אֵלֹת וַיִּחְשֶׁף יַעֲרוֹת וּבִהְיָכָלוֹ, כָּלוּ אֲמֵר כְּבוֹד: ש הַזֶּה לְפָנֶיךָ יֵשֶׁב, וַיֵּשֶׁב יְיָ הַזֶּה מִלֵּךְ לְעוֹלָם: יא יְיָ הַזֶּה עַד לְעַמּוֹ יִתָּן, יְיָ הַזֶּה | יְבָרֵךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׂרָם:

תחינת ר' נחוניא בן הקנה

אָנָּה, בְּלִחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ, תַּתִּיר צָרוֹךְ: קָבַל רַחֵם עָמֶךָ, שְׂגָבְנוּ טַהֲרָנוּ נוֹרָא: נָא גְבוּר, דּוֹרְשֵׁי יְחִידֶךָ קִבְּבַת שְׁמֵרָם: בְּרָכֶם, טַהֲרֶם, רַחֲמֶם, צְדִיקְתֶּךָ תָּמִיד גְּמִלֶם: חֲסִין קְדוֹשׁ, בָּרוּךְ טוֹבֶךָ נָחַל עֲדֶךָ: יָחִיד גָּאֵה, לְעַמֶּךָ פֶּנָּה, זֹכְרֵי קִדְשְׁתֶּךָ: שְׁעֵתֵינוּ קָבַל, וְשָׁמַע צַעֲקוֹתֵינוּ, יוֹדֵעַ תַּעֲלָמוֹת: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

לכה דודי³

לָכָה דּוֹדִי לְקִרְאָת כֶּלֶה.⁴ פָּנֵי שַׁבָּת נִקְבְּלָה: לָכָה דּוֹדִי לְקִרְאָת כֶּלֶה. פָּנֵי

1. “Please”. The Rav explains that before approaching the King we pause, requesting an audience. Much like his comment about *Ashrei* (see note 5 ad loc.), the Rav addresses the need to seek permission to pray. This awe – *yir'ah* – filled approach to the King bears an interesting contrast to the expression of *yedidus* and *ahavah* of the following prayer. Again, as in נפש ויד, the complexity of our relationship with Hashem is illustrated by blending contrasting metaphors.

2. “With the potential of the greatness of Your ‘Hand’, release the constrained one”. It is unclear if “צרה” refers to the Jewish people, or to the Mashiach; both have been suggested. Note that it doesn’t say “יד” {Your great ‘Hand’}. We’re speaking of the potential inherent in G-d’s Omnipresence, not the power of His Omnipotence. Perhaps this is to suggest that if we’d see His ‘Hand’ even in the constraints, they’d be released of their own.

3. As we noted earlier (*Ashrei*, note 4), Yitzchak is an archetype of one who mastered *Avodah* {Worship [of G-d]}. Yitzchak’s name has romantic connotations; when he has a quiet moment alone with his wife, he was “מַצַּחֵק אֶת רַבְקָה אִשְׁתּוֹ” (*B’reishis* 26:8). His encounter with G-d on Moriah was when he went out “לְשׂוֹר” {ibid. 24:63} {to speak in the fields}. The word “לשור” brings to mind the admonition in *Avos* (1:5) “do not overly engage in שירה with a woman”. There, Rav Hirsch defines שירה as a light, perhaps flirtatious, conversation. Yitzchak prayed to “the Beloved of his soul”. Flirting with G-d.

Following in his footsteps, members of the Chassidic movement of the Second Temple era would go out in the fields, calling each other to come greet the Shabbos Queen together. Based on this custom, the Kabbalists of Tzefas instituted *Kabbalas Shabbos*. They saw Shabbos as a bride, and would go out “לְשׂוֹר” {ibid. 24:63} {to speak in the fields}. The word “לשור” brings to mind the admonition in *Avos* (1:5) “do not overly engage in שירה with a woman”. There, Rav Hirsch defines שירה as a light, perhaps flirtatious, conversation. Yitzchak prayed to “the Beloved of his soul”. Flirting with G-d.

4. The Shabbos Bride is the *neshamah yeserah* {additional soul} that one enjoys on Shabbos. The prayer is an invitation to “דודי” {my Beloved}, the *Shechinah*, to join in the greeting. The same idea can be seen in

1. This *b’rachah*, as well as the parallel one for *Shacharis*, “*Yotzeir Or*”, refer not only to the setting and dawning of the sun, but also use the image to describe the rise of evil or good. The morning *b’rachah* explicitly paraphrases Yeshiah’s denial of dualism, describing Hashem as the One who “Forms light and creates darkness, makes peace and creates evil” (45:7). Here we state that all that occurs does so because it is part of His plan, a product of Hashem’s Word (“דבר” {Wisdom}), Wisdom (“חכמה” {Reasoning}), and Reasoning (“בתבונה” {Wisdom}). Hashem alone orders the seasons (“עֵתִים”), time (“זְמַנִּים”) and space (“מְשׁוּבוֹתֵיהֶם”).

2. Rav Hirsch comments on Hashem’s mercy. Night doesn’t come on suddenly, but G-d provides us with an evening, a setting. We are given the opportunity to prepare, if we heed the warning.

3. Judaism embraces two views of time. עֵתִים {seasons} cycle over and over. Each year (שָׁנָה, from the root meaning repetition) has a *Rosh Hashanah*, *Yom Kippur*, *Succos*; a *Pesach* in which we are ordered to return to Egypt and relive the Exodus; *Shavuot* and receiving the Torah anew. On the other hand, time also consists of יָמִים {days}, forming a progression through זְמַן, from First Cause to Ultimate Purpose, from Adam to the messianic era.

4. The name “*Hashem Tzivakos*” refers to a Merciful, Transcendent Being who organizes legions of forces. All of nature is unified under His Will.

ברכה ב' לפני שמע: אהבה'

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצות, חקים ומשפטים, אותנו למדת. על כן י-הוה א-להינו, בְּשֶׁכְּבֻנוּ וּבְקוֹמֵנוּ נָשִׁיחַ בַּחֲקִידָה, וְנִשְׁמַח בַּדְּבָרִי תוֹרַתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הֵם חֲמִינוּ וְאַרְךָ יָמֵינוּ, וּבָהֶם נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה, שֶׁוְאַהֲבַתְךָ אֶל תִּסְרִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים. Cong. with Chazan בְּרוּךְ אַתָּה י-הוה, אוהב עמו ישראל:

קריאת שמע

When saying Shema alone: א-ל מלך נאמן

²דברים וד שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל, י-הוה א-להינו י-הוה | אחד: (Silently: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:) ה וְאַהֲבַתְךָ אֶת י-הוה א-להיך, בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ: ו וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ: ו וְשִׁנְתָּם לִבְנִיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְיָתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְוִיָּתְךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֶׁכְּבֻדְךָ וּבְקוֹמְךָ: ה וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל-יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָטְפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: ט וּכְתַבְתָּם עַל-מַזְזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

1. As opposed to the universal message of the first *b'rachah*, we now speak of the relationship between Hashem and the Jewish people in particular. (This is a contrast we saw repeatedly in the *Tehillim* of *Kabbalas Shabbos*.) It is an eternal love. Although it is expressed in the gift of Torah and *mitzvos*, Hashem's love for the Jewish people is not conditional upon our acceptance of those gifts.

2. See appendix B for thoughts on the first paragraph of *K'rias Sh'ma*.

גָּדוֹל וְנוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: ד וְעַד מִלֶּךְ מִשְׁפָּט אֹהֵב אֶתָּה כּוֹנֵנֶת מִשְׁפָּרִים, מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בִּיַּעֲקֹב | אֶתָּה עֹשִׂית: ה רּוֹמְמוֹ י-הוה א-להינו וְהִשְׁתַּחֲוִי כְהֶדֶם רָגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: ו מִשְׁה וְאַהֲרָן | בְּכֹהֲנָיו וְשִׁמּוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ, קֹרְאִים אֶל-י-הוה וְהוּא יַעֲנֵם: ז בְּעָמוּד עָנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם, שְׁמָרוּ עֲדוֹתַי וְחַק נִתֵּן-לָמוֹ: ח י-הוה א-להינו אֶתָּה עֹשִׂיתָם א-ל לְנִשְׂא הֵייתָ לָהֶם, וְנָתַם עַל-עַלְלֵיכֶם: ט רּוֹמְמוֹ י-הוה א-להינו וְהִשְׁתַּחֲוִי לְהַר קָדְשׁוֹ, כִּי-קָדוֹשׁ י-הוה א-להינו:

תהילה כנגד יום ו'

תה' כט מְזִמּוֹר לְדָוִד א הָבּו לִי-הוה בְּנֵי אֱלֹהִים, הָבּו לִי-הוה כְּבוֹד וְעֹז: ב הָבּו לִי-הוה כְּבוֹד שְׁמוֹ, הִשְׁתַּחֲוִי לִי-הוה בְּהִדְרַת-קָדְשׁ: ג קוֹל י-הוה עַל-הַמַּיִם א-ל-הַכְּבוֹד הַרְעִים, י-הוה עַל-מַיִם רַבִּים: ד קוֹל-י-הוה בַּפֶּחַ, קוֹל י-הוה בַּהֲדָר: ה קוֹל י-הוה שֹׁבֵר אֲרָזִים, וִישֹׁבֵר י-הוה אֶת-אֲרָזֵי הַלְּבָנוֹן: ו וִירְקֵיהֶם כָּמוֹ-עֵגֶל, לְבָנוֹן וְשִׁרְיָן כָּמוֹ בֶּן-רֶאמִים:

1. The *tehillah* chosen to correspond to Friday (ch. 29) is not from the same section of *Tehillim* as those for the previous days (chs. 95-99). The others all have the pattern of an invitation to praise followed by some element of our current or future relationship with Hashem to praise. Friday's *tehillah* is about praise alone, the "sound" of Hashem reverberating through creation. Hashem's "voice", which in the future will be heard in our obedience to His ethical and religious law, can already be heard in the laws of nature. And so, Friday leads into "an image of the World to Come".

קדשיו:

תהילה כנגד יום ד'¹

תה' צח מזמור א שיריו כלי-הנה | שיר חדש² כפי-נפלאות עשה, הושיעה-לו ימינו וזרוע קדשו: ב הודיע י-הנה ישועתו, לעיני הגוים גלה צדקתו: ג זכר חסדו | ואמונתו לבית ישראל ראוי כל-אפסי-ארץ, את ישועת א-להינו: ד הריעו כלי-הנה כל-הארץ, פאחו ורננו וזמרו: ה זמרו כלי-הנה בכנור, בכנור וקול זמרה: ו בחצצרות וקול שופר, הריעו לפני | המלך י-הנה: שח ירעם הים ומלאו, תביל וישבי בה: ח נהרות ימחאו-כף, יחד הרים ירננו: ט לפני-י-הנה כי בא לשפט הארץ ישפט-תביל בצדק, ועמים במישרים:

תהילה כנגד יום ה'³

תה' צטא י-הנה מלך ירגנו עמים, ישוב פרוצים תנוט הארץ: ב י-הנה בציון גדול, ורם הוא על-כל-העמים: ג יודו שמוך

1. With Hashem's presence taking the foreground, the Jewish people will assume a new role, actively teaching the other peoples and leading them in the new song.

2. Note again the expression "שיר חדש" (see 96:1, above).

3. This chapter concludes the sequence. In response to the new revelation and the lessons learned as "the Torah will come out from Zion" (*Yeshiah* 2:3, c.f. v. 2), all of humanity will serve Hashem, with Israel at the lead, and at our head, a prophet like Mosheh, Aharon, and Sh'muel (v. 6). The clouds and smoke of 97:2 (see notes above) will clear into a guiding pillar of cloud (v. 7). A telling contrast to the exile generation who strayed from that guidance (c.f. 95:10)

דברים יאג וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ שְׁמִיעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹא־הָבִיָּה אֶת-יְ-הוָה אֶל-לִהְיֶכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: יד וְנָתַתִּי מִטֵּר-אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתִּי דַגָּה וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: טו וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהְמֹתֶךָ, וְאַכְלֶתָ וְשִׂבַּעְתָּ: טז הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן-יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: יז וְחָרָה אַף-יְ-הוָה בָּכֶם וְעָזַר אֶת-הַשָּׂמִים וְלֹא-יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת-יְבוּלָהּ, וְאַבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְ-הוָה נָתַן לָכֶם: יח וְשִׁמְתֶם אֶת-יְדֵי בְרִי אֱלֹהֵי עַל-לְבַבְכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרֹתֶם אֶתֶם לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עַמֵּיכֶם: יט וְלִמְדֹתֶם אֶתֶם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: כ וּכְתַבְתֶּם עַל-מִזְוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: כא לִמְעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָשִׁיבָה יְ-הוָה לְאַבְתִּיכֶם לְתֵת

1. This paragraph closely parallels the previous. It too speaks of love of G-d, and the imperative to radiate it outward, from heart and life-soul. However, instead of speaking of serving Hashem with all of your property, it phrases it as a conditional – having possessions and a land are contingent upon using them as intended, to serve Hashem. Second, it speaks in the plural. These two are related, as there is no guarantee that the righteous will prosper or the wicked will fail in this world. "Reward in this world is lacking." However, for the Jewish people as a whole, our fate consistently corresponds to our merit.

2. We continue the parallel to the first chapter by repeating the concrete imperatives associated with each of the steps outlined above. When it comes to teaching the Torah to our children, though, it says "לדבר בם" {[teach them] to speak of them}, instead of "ודברת בם" {... and you shall speak of them}. This paragraph is about Jewish society, and not the individual, so we address the impact of education on the children. Before, we saw it as a means of keeping oneself involved in the Torah, the impact on the teacher. Similarly, because this moves it from a means of loving G-d "with all your heart" to being about outside the self, it is also moved later in the sequence, after *tefillin* is put on the body.

הָאָרֶץ, יִרְעֶם הָיִם וּמִלְאֻ: יב יַעֲלֶה שְׂדֵי וְכָל־אֲשֶׁר־בוֹ, אִף יִרְנְנוּ
כָּל־עֵצֵי־יֶעָר: יג לִפְנֵי יְהוָה | כִּי בָא פִי בָא לְשֹׁפֵט הָאָרֶץ
יִשְׁפֹּט־תִּבְלָ בְּצֶדֶק וְעַמִּים בְּאֱמוּנָתוֹ:

תהילה כנגד יום ג'²¹

תח' צא יְהוָה מֶלֶךְ תִּגַּל הָאָרֶץ, יִשְׁמְחוּ אֲנִים רַבִּים: ב עֲלֶיךָ
וְעֶרְפֶּל סְבִיבָיו, צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוּן כְּסָאוֹ: ג אֵשׁ לִפְנֵי תִכְלָה,
וְתִכְלֶה סְבִיב צִרְיוֹ: ד הָאִירוּ בְּרִקְיוֹ תִבְלָה, רָאֵתָה וַתַּחַל הָאָרֶץ:
ה הָרִים כְּדוֹנָה גָּמְסוּ מִלִּפְנֵי יְהוָה, מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ:
ו הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צֶדֶקוֹ, וְרָאוּ כָל־הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ: ז יִבְשׁוּ |
כָּל־עֲבָדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְכִּים בְּאֵלִילִים, הַשִּׁתְחַוִּי־לוֹ
כָּל־אֱלֹהִים: ח שִׁמְעָה וַתִּשְׁמַח | צִיּוֹן וַתִּתְגַּלֶּה בְּנוֹת יְהוּדָה,
לִמְעַן מִשְׁפָּטֶיהָ יְהוָה: ט כִּי־אֵתָה יְהוָה עָלֶיךָ כָּל־הָאָרֶץ,
מָאֵד נִעְלִיתָ עַל־כָּל־אֱלֹהִים: שו אֶהְבֵּי יְהוָה שִׁנְאוֹ רַע שִׁמְר
נִפְשׁוֹת חֲסִידָיו, מִיַּד רָשָׁעִים יִצְּלֵם: שא אִזְרֵה זָרַע לַצִּדִּיק,
וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׁמְחָה: יב שִׁמְחוּ צְדִיקִים בְּיְהוָה, וְהוֹדוּ לְיִזְכָּר

1. "The heavens will be happy, and the earth will rejoice, the sea will roar, and all that is in it. The fields will exult, and all that is in it; then all the trees of the field will sing with joy." Rav Hirsch points out that just as the corruption of the generation of the flood lead to the corruption of nature (*B'reishis* 3:17-19), so too will man's final redemption lead to nature's perfection.

2. The song continues into this chapter as the clouds and smoke part (v. 2) to reveal that the G-d of creation is also the Weaver of history. Theodicy, the problem of why bad things happen to good people, or that evil people could prosper, is perhaps the greatest challenge to believing in Hashem. Nothing hides His Presence more than apparent injustice. At the culmination of history, we will see how the righteous have sown a light for themselves (v. 11), a good far greater than any costs they may have paid along the way.

לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

במדבר טו יִאמֹר יְהוָה אֵל־מִשְׁחָה לֵאמֹר: לח יִדְבַר אֵל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם
לְדֹרֹתָם, וְנִתְּנוּ עַל־צִיצִת הַכְּנָף פָּתִיל תְּכֵלֶת: לו וְהָיָה לָכֶם
לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וַיִּזְכְּרֶתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם
זֵנִים אַחֲרֵיהֶם: מ לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם
קְדוֹשִׁים לֹא־לְהִיכֶם: מט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֹא־לְהִיִּם, אֲנִי שֶׁ יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: אמת...

ברכה א אחרי שמע: גאולה

...וְאֱמוּנָה כָּל זֹאת, וְקִיָּם עָלֵינוּ, כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאִין זִילְתֹנוּ,
וְאַנְחֵנוּ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ. הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מַלְכִּים, מִלִּפְנֵי הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל
הָעָרִיצִים. הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ, וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אִיבֵי
נַפְשָׁנוּ. איוב טו הַעֲלֵה גְּדִלּוֹת עֵד־אִין חֲקֹר, וְנִפְקְלָאוֹת עֵד־אִין

1. "And they shall make for themselves *tzitzis* on the corners of their garments for their generations; and they shall put on the *tzitzis* of the corner a thread of blue". Interestingly, the Torah does not say "for their generations" with respect to the blue thread, only the white. Its Author knew, of course, that there would be generations in which only white strings could be worn.

According to Rav Hirsch, *tzitzis* is from a root meaning a small seedling. The *tzitzis* of the corner is an extending growth from the garment, the concealment of the shame Adam and Chava brought on themselves by eating the fruit. This outgrowth is creative human expression developing the physical world. Around this we put a sky blue thread to remind us of heaven, binding and guiding our creative forces into noble directions.

מספר: תה' סו:ט השם גִּפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים, וְלֹא-נָתַן לָמוּט רַגְלָנוּ, הַמְדְּרִיכֵנוּ עַל בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ, וַיֵּרָם קֶרְנֵנוּ, עַל כָּל שׁוֹנְאָנוּ. הָעֶשָׂה לָנוּ נָסִים וּנְקָמָה בְּפָרְעָה, אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֲדַמַּת בְּנֵי חָם. הַמִּכָּה בַּעֲבָרְתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם, וַיּוֹצֵא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם, לְחֵרוֹת עוֹלָם. הַמַּעֲבִיר בָּנוּ בֵּין גִּזְרֵי יָם סוֹף, אֶת רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע, וְרָאוּ בָנוּ גְבוּרָתוֹ, שֶׁבָּחוּ וְהוֹדוּ לְשִׁמּוֹ. שֶׁהַמַּלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם, מִשָּׁה וּבָנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה, וְאָמְרוּ כָלָם: שְׁמוֹת טו:יא "מִי-כְמוֹכָה בָּאֵלִים י-הוָה מִי כְמוֹכָה זָאֲדָר בַּקֹּדֶשׁ, זֹרָא תַהֲלִית עֲשִׂיהַּ כְּלָא" שֶׁהַמַּלְכוּתָךְ רָאוּ בְּנִידָה, בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מִשָּׁה, שְׁמוֹת טו:ב "זָה א-לֵי עָנוּ, וְאָמְרוּ שְׁמוֹת טו:יח "י-הוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר, יִרְמִי לֵאמֹר "כִּי-פָדָה י-הוָה אֶת-יַעֲקֹב, וַיֵּאָלֹו מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ: שֶׁהַבְּרוּךְ אֶתָּה י-הוָה, גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

ברכה ב אחרי שמע: "השכיבנו"

הַשְּׁכִיבֵנוּ י-הוָה אֶל-לִהְיוֹנוּ לְשָׁלוֹם, וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּפָנֵינוּ לְחַיִּים, וּפְרוֹשׁ עֲלֵינוּ סִפְתַּ שְׁלוֹמָךְ, וְתַקְּנֵנוּ בַּעֲצָה טוֹבָה מִלִּפְנִידָה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ, וְהִגֵּן בַּעֲדֵנוּ, וְהִסֵּר מֵעֲלֵינוּ אוֹיֵב, דָּבָר, וְחָרָב, וְרָעַב וְגִזּוֹן,

1. *Shalom* is from שלום/, meaning whole. It is not just a lack of fighting but a unity of purpose. We continue the request for redemption, when "they all will make a single union to do Your Will with a whole heart (לֵבב שלם)". That makes this *b'rachah* an extension of the previous one and not an interruption between the *b'rachah* of *Ge'ulah* and the *Amidah*. Such an interruption would be prohibited.

ט אֲשֶׁר גִּסּוֹנֵי אֲבוֹתֵיכֶם, בְּחַנּוּנֵי גַם-רָאוּ פָעֲלֵי: שֶׁ אֲרֻבֵּים שְׁנָה | אֲקוּט בְּדוֹר וְאִמֹר עִם יַעֲקֹב הֵם, וְהֵם לֹא-יִדְעוּ דְרָכֵי: יא אֲשֶׁר-זָשַׁבְעֵתִי בְּאֶפֶי, אִם-יִבְאוּן אֶל-מִנְחוֹתַי:

תהילה כנגד יום ב'

תה' צו:א שִׁירָו לִי-הוָה שִׁיר חֲדָשׁ, שִׁירָו לִי-הוָה כָּל-הָאָרֶץ: ב שִׁירָו לִי-הוָה בְּרָכוּ שִׁמּוֹ, בְּשִׁירָו מִיּוֹם-לָיוֹם יְשׁוּעָתוֹ: ג סִפְרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ, בְּכָל-הָעַמִּים גִּפְלֹאוֹתָיו: ד כִּי גָדוֹל י-הוָה וּמִהֲלָל מְאֹד, זֹרָא הוּא עַל-כָּל-אֱלֹהִים: ה כִּי | כָּל-אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים, וְי-הוָה שְׁמַיִם עֲשָׂה: ו הוֹדוּ-וְהִדְר לִפְנֵינוּ, עַד וְתַפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ: ז הָבֵנוּ לִי-הוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים, הָבֵנוּ לִי-הוָה כְּבוֹד וְעֹז: ח הָבֵנוּ לִי-הוָה כְּבוֹד שִׁמּוֹ, שִׁאוּ-מִנְחָה וּבָאוּ לְחֻצְרוֹתָיו: ט הַשְׁתַּחֲוִי לִי-הוָה בְּהִדְרַת-קֹדֶשׁ, חִילֹו מִפְּנֵינוּ כָּל-הָאָרֶץ: י אָמְרוּ בַגּוֹיִם | י-הוָה מִלְךְ אֶת-תְּכֵן וְתַבֵּל כָּל-תַּמּוּט, יִדְרִין עַמִּים בְּמִישְׁרֵים: יא יִשְׁמְחוּ הַשְּׁמַיִם וְתַגֵּל

1. "All songs about things that are in the past are written in the feminine [i.e. שירה]. Just as the female is the one that gives birth, so too the salvations of the past [bore the seeds of] subsequent servitude. However, the salvation which will come in the future is called in the masculine [i.e. שיר]. Just as the male can not give birth, so too the redemption which will come in the future will not have after it any [more] servitude." (Mechilta, Bishalach) Rav Hirsch explains that the feminine word שירה speaks of redemption as part of the flow of history, as a cause of things to come. The non-procreative masculine is saved for songs about the culmination of history.

The exile of the previous chapter leads to the "שיר חדש" {new song} of redemption. This chapter speaks of the final revelation, when Hashem's "Hand" in nature is recognized by all men and even nature itself sings His praise.

ותיק, יִהְיוּ נָא רַחֲמֶיךָ. וְחִיס נָא עַל בֶּן אוֹהֶבְךָ. כִּי זֶה פְּמָה נִכְסֹף נִכְסֹף. לְרֹאוֹת בְּתַפְאֲרַת עֲזָךְ. אָמֵן, אֵלֵּי, מִחֲמַד לְבִי, חוֹשָׁה נָא וְאֵל תִּתְּעַלֶּם:

הַגִּלָּה נָא וּפְרֹשׁ חֲבִיב עָלֶי, אֶת סִפְתֵּי שְׁלוֹמֶךָ. תִּפְאֵר אֶרֶץ מִכְבוֹדְךָ, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ. מִהֵרָ, אֲהוֹב, כִּי בָּא מוֹעֵד². וְחַנְּנִי כִּימֵי עוֹלָם:

תהילה כנגד יום א'³

תה' צה:א לְכוּ נְרַנְנֶנָּה כִּי-הוּא הָיְתָה נְרִיעָה לְצִוִּיר יִשְׁעֵנוּ: ב נִקְדְּמָה פְּנֵינוּ בְּתוֹדָה, בְּזִמְרוֹת נְרִיעַ לֹ: ג כִּי א-ל גָּדוֹל י-הוּא וּמִלְכָּה גָּדוֹל עַל-כָּל-א-לֹהִים: ד אֲשֶׁר בָּיְדוּ מַחְקֵי-אָרֶץ, וְתוֹשְׁפוֹת הָרִים לֹ: ה אֲשֶׁר-לֹ הֵם וְהוּא עֲשָׂהוּ, וְיִבְשֻׁת יָדָיו יָצְרוּ: ו בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעָה, נִבְרָכָה לִפְנֵי-י-הוּא עֲשֵׂנוּ: ז כִּי הוּא א-לֵהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ עִם מְרַעֲיָתוֹ וְצֶאֱן יָדוֹ, הַיּוֹם אִם-בִּקְלֹ תִשְׁמָעוּ: ח אֵל-תִּקְשֵׁי לְבַבְכֶּם בְּמִרְיָבָה, כְּיוֹם מִסָּה בַּמִּדְבָּר:

1. "Please, My G-d, Dear One of my heart", whereas Ashkenazim say "אלה חמדה לבי" {these were dear to my heart}. Again, the tense doesn't fit the intended meaning; why in the past tense - shouldn't "seeing soon the splendor of Your Strength" continue to be dear in the present and future?

2. "Quickly/Soon, Beloved, because the time has come." Instead of "אָהוֹב" {Quickly/Soon} love, the other version says "אָהוֹב" which seems like one is saying that Hashem's Love has not yet been felt, and is only now being requested.

3. In *Kabbalas Shabbos*, we say six paragraphs of *Tehillim* corresponding to the days of the week. We then sing "L'chah Dodi", which addresses the very moment in time at which we find ourselves, the first moment of Shabbos. Last, we say two more paragraphs about Shabbos, and specifically, the future era, "the day which is entirely Shabbos".

"Lichu Niranena" has two parts. First, we are called to praise Hashem (in four different ways: "נִרְעָר", "נִרְעָר", "נִקְדָּמָה", "נִרְעָר"), about very universal things: that He is supreme over all forces, that He created and holds the caves and mountains, sea and land in His 'Hand'. Then (v. 6) we are again called to praise Him, but this time the focus is more particular. We look at how we Jews are Hashem's flock, how He watches over us even when we stray from Him, as He did in the desert.

These two themes, the creation of the physical world and G-d's love for us even when we're in exile, are said now as a recollection of Sunday. As Shabbos ends we return to the mountains and the seas to ply our trades. We return from the "image of the World to Come" and back to the reality of the here-and-now.

וְהִסֵּר שָׁטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵנוּ, וּבָצַל כְּנָפֶיךָ תִּסְתִּירֵנוּ. כִּי א-ל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אַתָּה, כִּי א-ל מְלֹךְ חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה, וּשְׁמוֹר צִאֲתֵנוּ וּבּוֹאֵנוּ, לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. הֵן וּפְרֹשׁ עָלֵינוּ סִפְתֵּי שְׁלוֹמֶךָ. בְּרוּךְ אַתָּה י-הוּא, הַפּוֹרֵשׁ סִפְתֵּי שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלָּיִם.²

חצי קדיש

וְתִגְדֹּל וְתִקְדָּשׁ שְׁמָה רַבָּא³. בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא, כְּרַעֲוִיתָהּ, וְיִמְלִיךָ מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ הֵן אִמְרוּ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָא: יתְבָרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרַוַּם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה שְׁמָה דְקָדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לְעָלְמָא מֶן כָּל (בעש"ת וְלְעָלְמָא מְכָל) בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחַמְתָּא, וְאִמְרוּ בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ הֵן אִמְרוּ:

1. "And remove all impediment from before and behind us". The impeding angel, Satan, gets the definite article in Hebrew, השטן. Without it, as here, *satan* refers to trials in general. We ask Hashem to remove things that would impede our progress, as well as "impediments that are behind us" those which try to push us too fast, causing us to give up in frustration.

2. Many have the custom to say the one of these quotes related to the day. According to the Vilna Gaon, they should be omitted, as they constitute an interruption before the Amidah.

Shabbos: הֵן שמות לאט: וְשִׁמְרוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת, לַעֲשׂוֹת

אֶת-הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: יי בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת

הוּא לְעָלְמָא, כִּי-עֲשִׂית יָמִים עֲשֶׂה י-הוּא אֶת-הַשַּׁבָּתִים

וְאֶת-הָאָרֶץ וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּתִי שִׁבַּת וַיְנַפְּשׁ:

3. Answering here would be custom, and not halachically mandated. The *Rav* deduced from the language in the Rambam's *siddur* that only the halachically required responses (the two indicated in the text here) to *Kaddish* should be said at times when speech should be kept to a minimum, such as here, between *Ge'ulah* and the *Amidah*. The more common ruling is to answer this *Kaddish* as you would any other.

עמידה

תה' טאז א-דנ' ש'פתי תפתיח ופי יגיד תהפתיח:

שבח א: ברכת אבות¹

ברוך אתה י-הוה א-להינו וא-להי אבותינו, א-להי אברהם,
א-להי יצחק, וא-להי יעקב, דברים ייז הא-ל הגדל הגבור והנורא,
א-ל עליון, גומל חסדים טובים, וקנה הכל, וזוכר חסדי אבות,
ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה: (בעש"ת: זכרנו לחיים, מלך
חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך א-להים חיים.) מלך עוזר ומושיע
ומגן: ברוך אתה י-הוה, מגן אברהם:

שבח ב: ברכת גבורות

אתה גבור לעולם א-דנ', מחיה מתים אתה, רב להושיע (Summer:
מוריד הטל): (Winter: משיב הרוח ומוריד הגשם), מכלכל חיים
בחסד, מחיה מתים ברחמים רבים, סומך נופלים, ורופא חולים,
ומתיר אסורים, ומקים אמונתו לישי עפר: מי כמוך בעל גבורות
ומי דומה לך, מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה: (בעש"ת: מי כמוך אב
הרחמים, זוכר צוריו לחיים ברחמים:) ונאמן אתה להחיות מתים. ברוך
אתה י-הוה, מחיה המתים:

שבח ג: ברכת קדושה

אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללך, סלה. ברוך

קבלת שבת

Mourners who prayed minchah at the shiv'ah home should not join the minyan until after
the Rav held that those who said minchah with the congregation should not
leave.

ליקוטי שיר השירים

אב: ישלחני מנשיקות פיהו כי טובים הדיך מיני:

דטז: עורי לפני ובואי תיפחן הפיחי גני ידלי בשמיני ובא דוד ללנו יאכל פרי
מלדי:

בח: קול דידי הנה-ה בא מדלג על-ההרים מקפץ על-הגבעות:

הא: באתי ללגי אחתי כלה אריתי מורי עם-בשמי אכלתי יערי עם-דבשי
שתייתי ייני עם-חלבי אכלי רעים שתיי ושכרו דודים:

ידיד נפש¹

ידיד נפש, אב הרחמן, משיך עבדך אל רצונך.² ירץ עבדך כמו איל, ושתורה מול
הדרך. כי יערב לו ידידותך, מנפת צוף וכל טעם:

הדור, נאה, זיו העולם, נפשי חולת אהבתך. אטא, א-ל נא, רפא נא לה. בקראות
לה נעם זינך. אז ותחזק ותתרפא, והיתה לך שפחת עולם:³

1. The text given here is the Sephardic version. It is identical to an early manuscript of *Yedid Nefesh*, as well as being more grammatically consistent (see below).

2. "Beloved of my soul, Merciful Father, draw Your servant toward Your will". In these few words, the poet captures three facets of our relationship with G-d: Beloved-lover, Father-son, and Master-servant. Their unity is beautifully captured in the way the three themes are woven throughout the poem.

3. "And [my soul] will be for You an eternal maid-servant." This is a pledge, and the future tense is appropriate. The Ashkenazi text reads "והיתה לה שמחת עולם" {and [the *Shechinah*] will be for [my soul] an eternal joy}. The future tense there can be seen as carrying the negative implication that G-d has not yet provided that joy.

1. See Appendix A for thoughts on this *b'rachah*.

אָהַד, וְשִׁמּוֹ אָהַד:

משלי גכה אֶל־תִּירָא מִפֶּחַד פֶּתָאִם וּמִשְׂאֵת רִשְׁעִים כִּי תִבֹּא: יִשְׁעֵי חַי עֲלֶיךָ עֲלֶה וְתִפְּרֹר דִּבְרֵי דָבָר וְלֹא יָלִיִּם כִּי עֲמִנּוּ אֶ־כֹּל: יִשְׁעֵי מוֹדֵד וְעַד־זָקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד־שִׁיבָה אֲנִי אֶסְבֵּל אֲנִי עֲשִׂיתִי וְאֲנִי אֲשִׁא וְאֲנִי אֶסְבֵּל וְאֲמַלֵּט:

קדיש יתום

יתגדל ויתקדש שְׁמֵהּ רַבָּא (אִמּוֹ), בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא, בְּרֻעִיתָהּ, וְגַמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, בְּחִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַי דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזִמְנוֹ קוֹרִיב וְאִמְרוּ שֶׁ אִמּוֹ: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמָא: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתנהדר ויתעלה שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (Cong: בְּרִיךְ הוּא) לְעָלְמָא מִן כָּל (בעשי"ת וְלְעָלְמָא מְכָל) בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, וְאִמְרוּ בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ שֶׁ אִמּוֹ:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמֵיָא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ שֶׁ אִמּוֹ: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרְוֵמֵינוּ הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ שֶׁ אִמּוֹ:

אתה וְ-הָהָא, הָאֵל-ל הַקְדוּשׁ (בעשי"ת: הַמְלִיךְ הַקְדוּשׁ¹).ברכת היום²

אתה קִדְשְׁתָּ אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁמְךָ, תְּכַלִּית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וּבְרַכְתּוֹ מְכָל הַיָּמִים, וְקִדְשְׁתּוֹ מְכָל הַיָּמִינִים. וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתְךָ, בְּרֵאשִׁית בֹּא "וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאִם: ב וַיִּכְלֹ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: ג וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ אֵת, כִּי בּוֹ שִׁבֹּת מִכָּל־מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: " אֶל־לְהִינוּ וְאֶל־לְהִי אֲבוֹתֵינוּ, רָצָה בְּמִנוּחָתָנוּ. קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, שְׂבַעֲנוּ מְטוֹבֶיךָ³, וְשִׁמְחָנוּ בִּישׁוּעָתְךָ, וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמֶּת, וְהִנְחִילֵנוּ וְ-הָהָא אֶל־לְהִינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שֶׁבֶת קִדְשְׁךָ, וְיִנּוּחוּ בָּהּ⁴ יִשְׂרָאֵל, מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ. בְּרוּךְ אַתָּה

1. The correct ending is required for the *Amidah* to be valid. If the error was noticed before continuing, it can just be corrected. Otherwise, one must return to the beginning of the *Amidah*.

2. Each of the *Amidos* of Shabbos has a different version of *birchas hayom*. The theme of *Aravis* is the Shabbos of creation, the "culmination of the creation of heaven and earth". The focus for *Shacharis* is Shabbos's role in the Sinaitic covenant. By *Mussaf*, we speak of the historical evolution, how the Shabbos of Sinai unfolds into that of the World-to-Come, which is the topic of the *birchas hayom* for Minchah.

3. "Satisfy us with Your Goodness". In the other elements of this list, the prepositional prefix is "ב" {in / via}, "קדשנו במצותיך, ותן חלקנו בתורתך...", ושמחנו בשמחתך, ... {sanctify us via Your *mitzvos*, and put our portion in Your Torah, ... and make us happy via Your salvation}. Perhaps the reason is a difference in nature between the other requests and this one. We are really asking for the thing before the "ב". the word after it is merely the means to get it. We ask for the opportunity to do more *mitzvos* and thereby be more holy, to have a lot in life that involves the opportunity to learn more Torah, or to experience redemption and thereby be happy. However, as Rabbi Akiva often said, "All that the All-Merciful does, He does for the good." We can't ask for more satisfaction by – "ב", via – getting more good. There is no more good to be had. What we are asking for here is the ability to be satisfied with the good we're already receiving.

4. "And you shall rest on it". As the topic of this *b'rachah* changes during the course of Shabbos, so does the gender of the expression: the Shabbos of creation is written here in the feminine ("ויניחו בה"), to male for the Shabbos of Sinai, and finally plural when discussing the perfected Shabbos of the World to Come. As we noted on *Tehillim* 96 (in *Kabbalas Shabbos*), the feminine speaks of the past, as it gives birth to the future.

reason. Our proof that it is our mission "to fix the world into a *malchus* {kingdom} of *Sha-dai*" is because the *pasuk* tells us to work toward a future day when all mankind will accept Hashem as king by choice. *Aleinu*, up to this quote (i.e. ending with "לעולם תעד"), was written by Yehoshua and was originally used for *Rosh HaShanah Mussaf* before it was incorporated into daily *tefillah*. *Malchus* is a central theme of *Rosh Hashanah*. We proclaim G-d as *melech*, accepting His rule. A *mosheil* must rule by force, a *melech* has the luxury of showing mercy. So we start the *Aseres Yimei Teshuvah* by declaring Him *melech*. We part from prayer and enter our day-to-day activities with a similar acceptance of His authority.

י-הוה, מְקֹדֵשׁ הַשַּׁבָּת:

הודאה א: ברכת עבודה

רָצָה, י-הוה א-להינו, בְּעֶמְדָּךְ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם, וְהָשִׁב אֶת הָעֲבֹדָה לְדָבִיר בִּיתְךָ. וְאֲשִׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תִקְבֹּל בְּרָצוֹן, וְתִהְיֶה לְרָצוֹן תְּמִיד עֲבֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ.¹ וְתִתְחַיֶּנָּה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה י-הוה, הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן.

הודאה ב: ברכת הודאה

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, ש-אַתָּה הוּא י-הוה א-להינו וא-להי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיִּינוּ, מְגֹן וְשֹׁעֵנוּ, אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ. עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ, וְעַל נְשִׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ, וְעַל נְסִיד שְׂבָכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שְׂבָכָל עֵת, עָרֵב וּבֹקֵר וְצַהֲרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ, וְהִמְרַחֵם כִּי לֹא תִמְנו חֲסִדֶיךָ מֵעוֹלָם קוּיֵנוּ לָךְ.² וְעַל כָּלֵם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמֵם שְׁמֶךָ,

1. On Rosh Chodesh and holidays, Ya'aleh viYavo is said:

א-להינו וא-להי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה יִבְאֵ, יִגְיַע, יִרְאֶה, יִרְצֶה, וְשִׁמְעֵ, וְיִפְקֹד, וְיִזְכֹּר זְכוּרֵנוּ וּפְקֻדוֹתֵנוּ, וְזָכְרוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְזָכְרוּ מַשִּׁיחַ בּוֹ דָּוִד עֲבַדְךָ, וְזָכְרוּ יְרוּשָׁלַיִם עִיר קֹדֶשְׁךָ, וְזָכְרוּ כָּל עֲמֻדָּה בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפִלִּיטָה, לְטוֹבָה, לְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, בַּיּוֹם *Rosh Chodesh* רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה *Pesach* חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה *Succos* חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה. וְזָכְנוּ, י-הוה, א-להינו, בּוֹ לְטוֹבָה, וּפְקֻדָּה בּוֹ לְבִרְכָּה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים, וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, חוּס וְחֲנּוּן, וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי א-ל מְלֹךְ חֲנוּן וְרַחוּם אַתָּה.

כָּהֵם, וְגִרְלָנוּ כָּכָל הַמוֹנֵם, שֶׁהֵם מְשִׁתְּחוּיִם לְהִבֵּל וְרִיק יִשְׁעֵי מַהֲכִּ: וּמִתְפַּלְלִים אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ: וְאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמְשִׁתְּחוּיִם וּמוֹדִים, לִפְנֵי מְלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. יִשְׁעֵי נֶאֱיִג שֶׁהוּא נוֹטֶה שְׁמַיִם וְיִסֵּד אֲרֶז, וְכִסֵּא כְבוֹדוֹ בְּשָׁמַיִם מְמַעַל, וְשִׁכִּינָתָהּ עַז בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים, הוּא א-להינו אֵין עוֹד. אֲמַת מַלְכָּנוּ אֶפְסֵ זִוְלָתוֹ, כְּפָתוּב בְּתוֹרָתוֹ, דְּבָרִים דְּלִט "וְיִדְעֶתָ הַיּוֹם וְהַשָּׁבָת אֶל-לִבְבְּךָ כִּי י-הוה הוּא הָא-לֹהִים בְּשָׁמַיִם מְמַעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתְחַת אֵין עוֹד:"

עַל כֵּן נִקְוָה לָךְ י-הוה א-להינו, לְרֹאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֲרַת עֲזָךְ, לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהַאֲלִילִים פְּרוֹת וּפְרִתוֹן. לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁד-י, וְכָל בְּנֵי בֶשֶׁר יִקְרְאוּ בְּשִׁמְךָ. לְהַפְנוֹת אֱלֹהֶיךָ כָּל רָשָׁעֵי אֲרֶץ. וּפְקִירוֹ וְיִדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֶל, כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בָּרָךְ, תִּשָּׁבַע כָּל לְשׁוֹן. לְפָנֶיךָ י-הוה א-להינו יִכָּרְעוּ וְיִפְלֹ. וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקָּר וְיִתְנֶה. וְיִקְבְּלוּ כָּלֵם אֶת עוֹל מַלְכוּתְךָ. וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שְׁלָךְ הִיא, וּלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד. כְּפָתוּב בְּתוֹרָתְךָ, שְׁמוֹת טוֹיֵחַ "י-הוה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:" שֶׁ וְנֶאֱמַר, "וְהָיָה י-הוה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ", בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה י-הוה

1. "And the 'throne' of His Honor", as opposed to the common version "וּמוֹשֵׁב יִקְרָ" (and His dear "dwelling place"). The Vilna Gaon preferred this variant, as the image of Hashem having a "throne" is found in *Tanach*, while associating Him with a "dwelling" is not. One must be very careful as an improper anthropomorphism could fall under the prohibition of idolatry.

2. "And Hashem will be king over the whole world." We pointed out with regard to the "מ" verse in *Ashrei* the Vilna Gaon's distinction between *melech* and *mosheil*. *Al Kein* concludes with this *pasuk* for that very

אַמִּין. (שולחן ערוך קכג. *After Kiddushah take three steps back forward.*)

יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ, יְ-הוָה אֱ-לֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיַבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, וְשֵׁם נֶעֱבֹדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשֵׁנִים קוֹדְמוֹנִיּוֹת. מלאכי גד וְעֶלְיָהוּ כִי-הָיָה מִנְחָתָהּ יְהוּדָה וְרֹשֵׁשׁ לָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשֵׁנִים קוֹדְמוֹנִיּוֹת:

קדיש שלם

וְתַגְדִּיל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמִיָּהּ רַבָּא (אמין), בְּעֶלְמָא דִּי בָרָא, פְּרַעֲוִיתָהּ, וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן קוֹרִיב וְאַמְרוּ שֶׁ אֱמִין: יְהִי שְׁמִיָּהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָּא: יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה שְׁמִיָּהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (Cong: בְּרִיךְ הוּא) לְעַלְמָא מִן כָּל (בעש"ת וְלְעַלְמָא מִכָּל) בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, וְתִשְׁבַּחְתָּא וְיִתְחַמְתָּא, וְדַאמִירוּ בְּעֶלְמָא, וְאַמְרוּ שֶׁ אֱמִין:

וְתִתְקַבֵּל צְלוֹתֵהוֹן וּבְעוֹתֵהוֹן דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל קֻדְשׁ אֲבוּהוֹן דִּי בְשִׁמְיָא וְאַמְרוּ שֶׁ אֱמִין: יְהִי שְׁמִיָּהּ רַבָּא מִן שְׁמִיָּא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאַמְרוּ שֶׁ אֱמִין: עֲשֵׂה שְׁלֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאַמְרוּ שֶׁ אֱמִין:

עלינו

עָלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאַדּוֹן הַכֹּל, לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרָאשִׁית, שְׁלֵא עֲשֵׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאָרְצוֹת, וְלֹא שְׁמֵנוּ כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה, שְׁלֵא שָׁם חֵלְקֵנוּ

1. According to most *Acharonim*, *Aleinu* is not said as the conclusion of prayer but as a preparation for leaving the synagogue. Perhaps this is because it speaks of our mission as Jews to perfect the world, and therefore belongs before our departure into it. The *Mishnah B'rurah* 132:7 records that it was common custom not to say *Aleinu* for *Minchah* if it is immediately followed by *Ma'ariv*, and no one was leaving in between. This parallels the omission after *Shacharis* when it is followed by *Mussaf*, as well as after *Mussaf* and *Minchah* on *Yom Kippur*.

מִלְכְּנוּ, תַּמִּיד לְעוֹלָם וָעֶד. (בעש"ת: וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל בְּמִ בְּרִיתְךָ.) וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה, וְיִהְיֶה לָנוּ אֶת שְׁמֶךָ בְּאַמְתָּ, הָאֵל לִישׁוּעָתֵנוּ וְעֲזָרָתֵנוּ סֵלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְ-הוָה, הַטוֹב שְׁמֶךָ וְלֶךְ נָאָה לְהוֹדוֹת.

חודאה ג: ברכת שלום

יְשִׁים שְׁלֹם טוֹבָה וּבְרָכָה, חוֹן וְחֹסֵד וְרַחֲמִים, עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. בְּרַכְנוּ, אֲבִינוּ, כְּלָנוּ כְּאַחַד בְּאוֹר פָּנֶיךָ, כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ

2. On Chanukah, Al haNissim is said:

עַל הַנִּסִּים, וְעַל הַפְּרָקוֹן, וְעַל הַגְּבוּרוֹת, וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַמִּלְחָמוֹת, שְׁעָשִׂיתָ לְאַבוֹתֵינוּ בְּיָמֵם הָהֵם בְּזִמְן הַזֶּה. בִּימֵי מִתְתִּיָּהוּ בֶן יוֹחָנָן כְּהֵן גָּדוֹל, חֲשֹׁמוֹנָאִי וּבְנָיו, כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת נֹון הַרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁכִּיחַם תּוֹרָתְךָ, וּלְהַעֲבִירם מִחֲשִׁי רָצוֹנָךְ, וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעֲת צָרָתָם, רַבְּתָּ אֶת רִיבָם, וְנָתַתָּ אֶת דִּינָם, נִקְמָתָם אֶת נִקְמָתָם, מִסִּרְתָּ גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים, וְרַבִּים בְּיַד מַעֲטִים, וּטְמֵאִים בְּיַד טְהוֹרִים, וְרָשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים, וְזָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ. וְלֶךְ עָשִׂיתָ שֶׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ, וְלַעֲמֶךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפְרָקוֹן כְּהִיּוֹם הַזֶּה. וְאַחֵר כִּד בְּאוֹר בְּנִיךָ לְדַבֵּר בִּיתְךָ, וּפָנּוּ אֶת הַיִּכְלָךְ, וְטָהְרוּ אֶת מִקְדָּשְׁךָ, וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחִצְרוֹת קֹדֶשְׁךָ, וְקִבְּעוּ שְׁמוֹנֶת יָמִי חֲנֻכָּה אֵלֶיךָ, לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל.

1. The Rav, following the Rambam's *siddur*, consistently said *Sim Shalom*. Most say the following version of *Birchas Shalom* for *Ma'ariv*:

שְׁלֹם רַב עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תְּשִׁים לְעוֹלָם, כִּי אַתָּה הוּא מְלִיךְ אֲדוֹן לְכָל הַשָּׁלוֹם. יְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשָׁלוֹמָךְ. (בעש"ת: בְּסִפְרָ חַיִּים, בְּרָכָה, וְשָׁלוֹם, וּפְרָקָה טוֹבָה, נִזְכֵּר וְנִכְתָּב לְפָנֶיךָ, אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם.) בְּרוּךְ אַתָּה יְ-הוָה, הַמְּבָרַךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם.

נְתַתָּ לָנוּ, יְיָ-הוֹה אֱ-לֹהֵינוּ, תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד, וְצִדְקָה וּבִרְכָּה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. יְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשׁוֹלוֹמָךְ. (בעש"ת: בְּסֻפֵּר חַיִּים, בִּרְכָּה, וְשָׁלוֹם, וּפְרָגְסָה טוֹבָה, נֶאֱכָר וְנִפְתָּב לְפָנֶיךָ, אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם.) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ-הוֹה, הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם.

תחינת מר בריה זרבינא

תה' יט:טו | אֲמַר־יִי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ-הוֹה צִוְּרִי וְגֵאֲלִי:

ברכות יא. אֱ-לֹהֵי, נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מַרְעֵי. וּשְׁפָתַי מִדְּבַר מִרְמָה: וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תִדְם, וְנַפְשִׁי כְּעָפָר לְכָל תַּהֲיָה. פָּתַח לִבִּי בַתּוֹרַתְךָ, וּבִמְצוֹתֶיךָ תִרְדּוּף נַפְשִׁי. וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה, מִהֲרָה הִפֵּר עֲצָתָם וְקִלְקַל מַחֲשַׁבְתָּם. עֲשֵׂה לִמְעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן יִמְיָנְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן קִדְשֶׁתְּךָ. תה' ס: לִמְעַן יִחַלְצִינוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֵזְנוּ וְעֲנִנִי: יְהִיו לָרָצוֹן אֲמָרִי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ, יְיָ-הוֹה צִוְּרִי וְגֵאֲלִי. (Take three steps back.) עֲשֵׂה שְׁלוֹם (בעש"ת: הַשְׁלוֹם) בְּמִרוֹמָיו, הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ, וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲמָרוֹ אָמֵן. (Take three steps back forward when the Chazan completes Kaddish Shaleim¹.)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ-הוֹה אֱ-לֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתִתֵּן חֻלְקֵנוּ בַתּוֹרַתְךָ, וְשֵׁם נִעְבְּדְךָ בְּרָאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קִדְמוֹנוֹת.

1. This was the practice of the Rav, so that he stepped forward with the Chazan. Rav Moshe Feinstein took the three steps forward at "li'eila min kol birchasa".

תה' יט:טו | אֲמַר־יִי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ-הוֹה צִוְּרִי וְגֵאֲלִי:

ברכות יא. אֱ-לֹהֵי, נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מַרְעֵי. וּשְׁפָתַי מִדְּבַר מִרְמָה: וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תִדְם, וְנַפְשִׁי כְּעָפָר לְכָל תַּהֲיָה. פָּתַח לִבִּי בַתּוֹרַתְךָ, וּבִמְצוֹתֶיךָ תִרְדּוּף נַפְשִׁי. וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה, מִהֲרָה הִפֵּר עֲצָתָם וְקִלְקַל מַחֲשַׁבְתָּם. עֲשֵׂה לִמְעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן יִמְיָנְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן קִדְשֶׁתְּךָ. תה' ס: לִמְעַן יִחַלְצִינוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֵזְנוּ וְעֲנִנִי: יְהִיו לָרָצוֹן אֲמָרִי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ, יְיָ-הוֹה צִוְּרִי וְגֵאֲלִי. (Take three steps back.) עֲשֵׂה שְׁלוֹם (בעש"ת: הַשְׁלוֹם) בְּמִרוֹמָיו, הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ, וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲמָרוֹ

conclusion of, the *tefillah*. A halachic ramification the Gaon draws from considering “*E-lokai, nitzor*” to be *tachanunim* is that one would therefore be obligated to use this text as merely a skeleton in which to insert personal requests. Otherwise, the purpose of *tachanunim* is not achieved.

1. “May the words of my mouth be desirable, as well as the contemplation of my heart, Hashem, my Former and Redeemer.” This is the third variation on the theme of accepting our prayers, after “*Shomei’a tefillah*” and “*Ritzei*”. According to the Rav, in this one we aren’t referring to the prayer just completed, but the next one to come. Much as we immediately start *B’reishis* again as soon as we complete *Vizos Habirachah* on *Simchas Torah*, we don’t want to remain between prayers. As soon as one ends, we start thinking of the next prayer.

Alternatively, the Vilna Gaon sees these words not as the closing of *tefillah*, but as preparation for *tachanunim* (see previous footnote). This places it in parallel to “ד’ שפתי” at the opening of *tefillah*.

2. The *mishnah* (Avos 4:21) warns of three attributes that remove a person from the world: jealous anger, desire, and ego. The Vilna Gaon (*Even Sheleimah* 2:1) notes that each of these traits can be expressed in two different ways: it can be either expressed, or it can be suppressed or internalized. The first six clauses of this *techinah* ask for Hashem’s assistance in conquering these behaviors.

Expressed anger is called *ra*, evil. Here we ask for assistance in refraining from speaking in anger.

3. *Mirra* is suppressed anger. To speak *mirra* is to talk hypocritically, pretending to befriend someone that in reality you harbor anger toward.

4. “Against those who curse me, may my soul be quiet.” This is the antidote to the first of the two overindulgences of ego, where one feels superior to those around him.

5. To oppose the outward expression of ego, lording over others, we next ask Hashem that “my soul shall be as dust for all.”

6. In order to combat the more passive form of desire, want to sit at home physically satiated, we ask Hashem to open our hearts up to Torah.

7. Last, instead of being among those who spend their lives running from one need to the next in an active pursuit of desire, we ask Hashem that we spend our time pursuing mitzvos.

החיים יודוך סלה, ויהללו את שמך באמת, הא-ל ישועתנו ועזרתנו סלה. ברוך אתה י-הוה, הטוב שמך ולך נאה להודות.

הודאה ג: ברכת שלום

ישים שלום טובה וברכה, חן וחסד ורחמים, עלינו ועל כל ישראל עמך. ברכנו, אבינו, כלנו כאחד באור פניך, כי באור פניך נתת לנו, י-הוה א-להינו, תורת חיים ואהבת חסד, וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום. יטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך. (בעש"ת: בספר חיים, ברכה, ושלום, ופרנסה טובה, נזכר ונכתב לפניה, אנוני וכל עמך בית ישראל, לחיים טובים ולשלום.) ברוך אתה י-הוה, המברך את עמו ישראל בשלום.

תחינת מר בריה דרבינא²

1. The Rav, following the Rambam's siddur, consistently said Sim Shalom. Nusach Ashkenaz has the following version of Birchas Shalom for Minchah and Ma'ariv:

שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם, כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום. יטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך. (בעש"ת: בספר חיים, ברכה, ושלום, ופרנסה טובה, נזכר ונכתב לפניה, אנוני וכל עמך בית ישראל, לחיים טובים ולשלום.) ברוך אתה י-הוה, המברך את עמו ישראל בשלום.

2. As we said in the first footnote on the Amidah, Jewish prayer consists of two elements: *tefilla* and *tachanunim*. The *mishnah* refers to the Amidah by the name "*tefillah*" because it is the core of the fixed-form service. This paragraph is one of a number discussed in the Talmud as being prayers said by various sages after *tefillah*.

We noted that *tefillah* is written in the plural to guide us to the feeling that we are an integral part of the community. The Vilna Gaon points out that this prayer is in the singular because it is *tachanunim*. This could explain why the Talmud describes these prayers as being said after, in contrast to being the

מלאכי ג'ד וְעָרְבָה לִי-הוֹיָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָּם כִּימִי עוֹלָם וְכִשְׁנָיִם קִדְמוֹתֶיהָ:

ברכה מעין שבע¹

ש' בראשית בא ויכפלו השמים והארץ וכל צבאם: ב ויכל א-להים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ג ויברך א-להים את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא א-להים לעשות:

Chazan: ברוך אתה י-הוה, א-להינו וא-להי אבותינו, א-להי אברהם, א-להי יצחק, וא-להי יעקב, דברים י"ז הא-ל הגדל הגבור והנורא א-ל עליון קנה שמים וארץ:

ש' מגן אבות בדרו², מחיה מתים במאמרו³, הא-ל (בעש"ת המקלד) הקדוש שאין כמוהו⁴, המניח לעמו שבת קדשו, כי בס רצה להניח להם⁵. לפניו נעבוד ביראה ופחד⁶, ונודה לשמו בכל יום תמיד, מעין הברכות. א-ל ההודאות⁷ אדון השלום⁸, מקדש השבת, ומברך שביעי, ומניח בקדשה לעם מדשני ענג, זכר למעשה בראשית:

1. The Chazan's recitation of a shortened Amidah. This one *b'rachah* mentions the key concepts of each of the seven '*brachos* of the full Amidah. It is only said when praying with a *minyan* in a location where a *minyan* is regularly convened.

2. The reference to אבות בדרו. 3. ברית גבורות. 4. ברית קדושה. 5. ברית חיים. 6. ברית העבודה. 7. ברית הודאה. 8. ברית שלום.

Chazzon: א-להינו וא-להי אבותינו, רצה במנוחתנו. קדשנו במצותיך, ותן חלקנו בתורתך, שבענו מטובך, ושמחנו בישועתך, וטהר לבנו לעבדך באמת, והנחילנו י-הוה א-להינו באהבה ובכרון שבת קדש, וינוחו בה ישראל, מקדשי שמך. ברוך אתה י-הוה, מקדש השבת:

קדיש שלם

יתגדל ויתקדש שמה רבא (אמן), בעלמא די ברא, פרעיתיה, ומליך מלכותיה, בחייכון ובימיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו ש אמן: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתקדר ויתעלה שמה דקדשא בריך הוא (Cong: בריך הוא) לעלא מן כל (בעש"ת ולעלא מכל) ברכתא ושירתא, תשפחתא ונחמתא, דאמירו בעלמא, ואמרו ש אמן:

ותתקבל צלותהון ובעיתיהון דכל בית ישראל קדם אבוהון די בשמא ואמרו ש אמן: יהא שמה רבא מן שמה וחים עלינו ועל כל ישראל, ואמרו ש אמן: עשה שלום במרומי הוא ועשה שלום עלינו ועל כל ישראל, ואמרו ש אמן:

ספירת העומר

ברוך אתה י-הוה א-להינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת העומר.

1: היום יום אחד לעומר. 2-6: היום ... ימים לעומר.

7: היום שבעה ימים שהם שביע אחד לעומר.

8: היום שמונה ימים שהם שביע אחד יום אחד לעומר.

9-13: היום ... ימים שהם שביע אחד ו... ימים לעומר.

14,21,28,35,42,49: היום ... יום שהם ... שביעות לעומר.

ונספר תהלתך. על חיינו המסורים בך, ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל נסיד שכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שכל עת, ערב ובקר וצהרים'. הטוב כי לא כלו רחמיך, והמרחם כי לא תמו חסדיך מעולם קוינו לך.² ועל כלם יתברך ויתרומם שמך, מלכנו, תמיד לעולם ועד. (בעש"ת וכתוב לחיים טובים כל בך בריה). וכל

1. We thank Hashem for the miracles which He provides "בכל עת", as all times. We do so "ערב ובקר", evening, morning and afternoon.

2. On Chanukkah and Purim, Al haNissim is said:

Chanukah: על הנסים, ועל הפרקו, ועל הגבורות, ועל התשועות, ועל המלחמות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתנחלו בן יוחנן כהן גדול, חשמונאי ובניו, פשעמדה מלכות ון הרשעה על עמך ישראל להשפיתם תורתך, ולהעבירם מחזק רצונך, לאתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, ונתת את דינם, נקמת את נקמתם, מטרות גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך. וקדש שם גדול קדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקו פחים הזה, ואחר כך באו בניך לדיבר ביה, ופנו את היכלך, וטהרו את מקדשך, והדלקו נרות בחרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנכה אלו, להודות ולהלל לשמך הגדול.

Purim: על הנסים, ועל הפרקו, ועל הגבורות, ועל התשועות, ועל המלחמות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מרדכי ואסתר בשישון הבירה, פשעמד עליהם המן הרשע, בקש אסתר גיג להשמיד להרג ולאבד את-כל היהודים מנער ועד-זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחודש שנים-עשר הואחודש אדר ושללם לבו: לאתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו, וקלקלת את מחשבתו, והשבות לו גמולו בראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ.

בָּרָצוֹן, וַתְּהִי לְרָצוֹן תְּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ.¹ וַתַּחֲזִינָה עֵינֵינוּ
בְּשׁוֹבֶךְ לָצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַהוּא, הַמַּחֲזִיר שְׂכִינָתוֹ לָצִיּוֹן.

הודאה ב: ברכת הודאה

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ,² שְׁ-אַתָּה³ הוּא יְיָ הַהוּא אֵל-לֵהֵינוּ וְאֵל-לֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיִּינוּ, מָגֵן יִשְׁעֵנוּ, אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדָה לָךְ

1. On Rosh Chodesh and holidays, Ya'aleh viYavo is said:

אֵל-לֵהֵינוּ וְאֵל-לֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ, נַעֲלֶה וְנִבְא, וְנַגִּיעַ, וְנִרְאָה, וְנִרְצָה, וְנִשְׁמַע, וְנִפְקָד, וְנִזְכָּר
זְכוּרֵנוּ וּפְקֻדוֹתֵנוּ, וְזָכְרוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְזָכְרוּ מַשִּׁים בּוֹ דָּוִד עֲבָדְךָ, וְזָכְרוּ רִישָׁשְׁלִים עִיר
קִדְשֶׁךָ, וְזָכְרוּ כָּל עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפַלִּיטָה, לְטוֹבָה, לַחַן וּלְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, בַּיּוֹם Rosh Chodesh/ ראש החודש הַזֶּה Pesach/ חג המצות
הַזֶּה Succos/ חג הסוכות הַזֶּה. זָכְרֵנוּ, יְיָ הוּא, אֵל-לֵהֵינוּ, בּוֹ לְטוֹבָה, וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ לְבִרָּה,
וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים, וּבְדָבָר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, חוּס וְחַנּוּן, וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי
אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל-לְמַלְךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה.

2. During the Chazan's repetition, the congregation says Modim D'Rabbanan. Ideally, the Chazan pauses after the first three words of Birchas Hoda'ah and only continues after the congregation finishes. This allows them to hear his entire b'rachah.

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, שְׁ-אַתָּה³ הוּא יְיָ הוּא אֵל-לֵהֵינוּ וְאֵל-לֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ
אֵל-לֵהֵי כָּל בָּשָׂר, יוֹצֵרֵנוּ, יוֹצֵר בְּרָאשִׁית. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ
הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ, עַל שֶׁחֲחִייתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ. כֵּן תַּחֲנוּנוּ וּתְקַיֵּמְנוּ,
וְתַאֲסוּף גְּלוּתֵינוּ לְחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ, לְשִׁמּוֹר חֲסִידְךָ, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ,
וּלְעֲבֹדְךָ בְּלִבָּב שְׁלֵם, עַל שֶׁאַנְחָנוּ מוֹדִים לָךְ. בְּרוּךְ אַל-הַהוֹדָאוֹת.

3. Grammatically, this should read "שְׁאַתָּה", with a segol, and such is the Sepharadi custom. The only time this word is used with reference to the sacred is when Gid'on speaks to an angel (Shoftim 6:17). There it is vocalized with a kamatz, "שְׁ-אַתָּה", which means "that the You", a specific reference to the Creator.

15,22,29,36,43: הַיּוֹם ... יוֹם שְׁהֵם ... שְׁבוּעוֹת יוֹם אֶחָד לְעִמָּר.

Most days: הַיּוֹם ... יָמִים שְׁהֵם ... שְׁבוּעוֹת ו... יָמִים לְעִמָּר.

הַרְחֵם הוּא יִחְזִיר לָנוּ עֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמִקְוָמָה, בְּמַחֲרָה בְּלִמְנוּ אִמּוֹן סָלָה.
פרק סזא בְּמִנְחָה בְּהַגְיָנוֹת מוֹמְנוֹר שְׁיָר: ב א-לֵהֵם יְהִינֵנוּ וְיִבְרַכְנוּ, יֵאָר פְּנֵי אֲתֵנֵנוּ
סָלָה: ג לְדַעַת בְּאַרְץ דְּרָכָה, בְּכָל-צוּרֵי יְשׁוּעָתְךָ: ד יוֹדִיךָ עַמִּים | א-לֵהֵם,
יְיָ יוֹדִיךָ עַמִּים כָּלֵם: ה יְשׁוּעָתְךָ וְיִרְצָנוּ לְאֲמִים כִּי-תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיְּשׁוּרָה, וּלְאֲמִים |
בְּאַרְץ תַּתָּחֶם סָלָה: ו יוֹדִיךָ עַמִּים | א-לֵהֵם, יְיָ יוֹדִיךָ עַמִּים כָּלֵם: ז אֲרָץ תַּתָּחֶה
יְיָ בְּכֹלָה, יְיָ בְּכֹלָה א-לֵהֵם א-לֵהֵם: ח יְיָ בְּכֹלָה א-לֵהֵם וְיִרְצָנוּ אֲתֵנוּ
כָּל-אֲפָסֵי-אַרְץ:

עלינו'

עָלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֲדוֹן הַכֹּל, לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרָאשִׁית, שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ
כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת, וְלֹא שָׁמְנוּ כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה, שֶׁלֹּא שָׁם חִלְקֵנוּ
כָּהֵם, וְגִרְלָנוּ כָּכָל הַמוֹנֵם, שְׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וְרִיק יִשְׁעֵי מוֹהֵב
וּמִתְפַּלְלִים אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ: וְאַנְחָנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים
וּמוֹדִים, לְפָנֶי מַלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. יִשְׁעֵי נֹאֲג
שֶׁהוּא נוֹטֶה שְׁמַיִם וְיָסֵד אֲרֶץ, וְכִסָּא כְבוֹדוֹ בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל,
וּשְׂכִינָתוֹ עַל בְּגָבֵהִי מְרוֹמִים, הוּא אֵל-לֵהֵנוּ אִין עוֹד. אָמֵת מְלַכְנוּ
אָפָס זוּלָתוֹ, כְּפָתוֹב בְּתוֹרָתוֹ, דְּבָרִים דִּלֵּט "וְיִדְעֶתָ הַיּוֹם וְהַשָּׁבִיטָה
אֶל-לְבָבְךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֵל-לֵהֵם בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל
וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אִין עוֹד:"

1. For commentary, see the Aleinu of Minchah.

על כן נִקְוָה לָךְ יְיָ הוֹדָה אֶל־לִהְיוֹנוּ, לְרֹאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֶרֶת עֲנֵךְ, לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהַאֲלִילִים כְּרוֹת וּפְרִתוֹן. לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁד־י, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בְּשִׁמְךָ. לְהַפְנוֹת אֱלֹהֶיךָ כָּל רָשָׁעֵי אֶרֶץ. יִפְּרִי וְיִדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל, כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בָּרָךְ, תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן: לִפְנֵיךָ יְיָ הוֹדָה אֶל־לִהְיוֹנוּ יִכְרְעוּ וְיִפְּלוּ. וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יִקָּר יִתְנֶנּוּ. וְיִקְבְּלוּ כָּל־אֶת עוֹל מַלְכוּתְךָ. וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְךָ הִיא, וְלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד: כִּכְתוּב בְּתוֹרָתְךָ, שְׁמוֹת טוֹיִח״ | יְיָ הוֹדָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:״ שֶׁ וְנֶאֱמַר, ״וְהָיָה יְיָ הוֹדָה לְמִלְכּוֹ עַל כָּל הָאָרֶץ, בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ הוֹדָה אֶחָד, וְשִׁמוֹ אֶחָד:״

משלי גכה אֶל־תִּירָא מִפְּחַד פְּתָאִם וּמִשְׁאֵת רִשְׁעִים כִּי תִבֹּא: יִשְׁעֵי חַיִּי עֲלֵי עֲצָה וְתִפְּרֹר דְּבָרֵי דְבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עֲמִנּוּ אֶל־כִּי: יִשְׁעֵי מוֹדֵד וְעֵד־זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעֵד־שִׁיבָה אֲנִי אֶסְבֵּל אֲנִי עֲשִׂיתִי וְאֲנִי אֲשִׁא וְאֲנִי אֶסְבֵּל וְאֲמַלֵּט:

קדיש יתום

וְתַגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמִיהּ רַבָּא (אָמֵן), בְּעֶלְמָא דִּי בָּרָא, כְּרַעֲיָתָהּ, וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ שֶׁ אָמֵן: יְהֵא שְׁמִיהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמֵי: יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה שְׁמִיהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (Cong: בְּרִיךְ הוּא) לְעֹלָא מִן כָּל (בעשׂי"ת וְלְעֹלָא מִכָּל) בְּרִכְתָּא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְתִתְחַמְתָּא, דְּאִמְרוּ בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ שֶׁ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ שֶׁ אָמֵן: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ שֶׁ אָמֵן:

בקשה ד.א: ברכת בנין ירושלים

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב, וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. וּבִנְה אוֹתָהּ בְּקִרּוֹב בְּיָמֵינוּ בְּנֵן עוֹלָם, וְכִסֵּא דָּוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תִּכְנִין. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדָה, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם.

בקשה ד.ב: ברכת משיח בן דוד

אֶת צֶמַח דָּוִד עֲבַדְךָ מְהֵרָה תַצְמִיחַ, וְקִרְנוֹ תָרוּם בְּיִשׁוּעָתְךָ, כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדָה, מַצְמִיחַ קֶרֶן לְיִשׁוּעָה.

בקשה ד.ג: ברכת שומע תפילה

שְׁמַע קוֹלֵנוּ, יְיָ הוֹדָה אֶל־לִהְיוֹנוּ, חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ, וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תַּפְלָתֵנוּ, כִּי אֵל־ל שׁוֹמַע תַּפְלוֹת וְתַחֲנוּנִים אַתָּה. וּמִלְפָּנֶיךָ, מַלְכֵנוּ, רִיקָם אֵל תִּשְׁיבֵנוּ. כִּי אַתָּה שׁוֹמַע תַּפְלַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדָה, שׁוֹמַע תַּפְלָה.

הודאה א: ברכת עבודה

רָצָה, יְיָ הוֹדָה אֶל־לִהְיוֹנוּ, בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלָתָם, וְהִשָּׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לְדָבִיר בֵּיתְךָ. וְאֲשִׁי יִשְׂרָאֵל וּתַפְלָתָם² בְּאַהֲבָה תִקְבֵּל

1. As prayer is called *avodah shebaleiv* {service which is in the heart}, the Rav understands this *b'rachah*, that specifically of *avodah*, to be central.

The Rav explains that this request, "Find desirable, Hashem our G-d, Your nation Israel and their prayers" is subtly different than the conclusion of the previous *b'rachah*, "... Who listens to prayer". While the previous *b'rachah* asks Hashem to accept our *tefillos*, now we are asking that they serve as proper *Avodah*, as did the sacrifices before them. As the Torah says "Vinirtzah lo lichapeir alav – and He will find favor in him to atone for him". The *רצה* root tends to apply to sacrifices, and their role in man's quest to find atonement, to repair his relationship with his Creator.

2. "And the fire-offerings of Israel and their prayers, in Love may you receive them willingly..." The *Amidah* was composed by the men of the Great Assembly to accompany the sacrifices in the Second Temple. This phrase remains from that period, although now it has connotations of asking Hashem to restore the *Beis Hamikdash*, so that the offerings could be brought and accepted.

Said from Rosh Chodesh Elul through Sh'mini Atzeres:

פרק כזא כָּדָוּד | י-הוה | אורי יְשִׁעִי מִמִּי אֵדָא, י-הוה מַעֲזֵי חֲלִי מִמִּי אֶפְתָּח:
 ב בקרב עלי | מרעים לאכל את-בשרי זרי ואֲבִי לִי, הָמָּה כְּשָׁלוּ וְנִפְלוּ:
 ג אם-תִּתְּנָה עָלַי | מִחֲנֶה לֹא-יִירָא לִבִּי אִם-תִּקְוִים עָלַי מִלְחָמָה, בָּיִאת אֲנִי
 בּוֹטָח: ד אחת | שְׁאֲלֵתִי מֵאֵת-י-הוה אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שִׁבְתִּי בְּבֵית-י-הוה
 פֶּלִי-יָמֵי חַיִּי, לְחַזֹּת בְּנֶעֱמִי-י-הוה וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ: ה פִּי יִצְעָנִי | בְּסִכָּה בָּיִם
 וְעַה יִסְתַּרְנִי בְּסִתֵּר אֹהֶלוֹ, בְּצִיר יְרוֹמָמִנִי: ו וְעַתָּה יָרִים רֹאשִׁי עַל-אֲבִי
 סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָהּ בְּאֹהֶלוֹ זִבְחִי תְרוּמָה, אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה לִי-הוה:
 ז שְׁמִיעֵ-י-הוה קוֹלִי אֶקְרָא וְחַנּוּנִי וְחַנּוּנִי: ח כֹּה | אִמְרָ לִבִּי בִּקְשֵׁי פִנִּי, אֵת-פְּנִיד
 י-הוה אֲבַקֵּשׁ: ט אֶל-תִּסְתֵּר פְּנִיד | מִמֶּנִּי אֶל-תֵּט בָּאֵף עֲבָדְךָ עֲזַרְתִּי הֵיטָה,
 אֶל-תִּפְסְעֵנִי וְאֶל-תַּעֲזֹבֵנִי א-לֵהִי יִשְׁעִי: י כִּי-אֲבִי וְאֲמִי עֲזָבוּנִי, י-הוה יִסְתַּפְּנִי:
 יא הֲרֹנִי י-הוה וְרַפְּךָ וְחַנּוּנִי בְּאַרְח מִיְשׁוֹר, לְמַעַן שׁוֹרְרֵי: יב אֶל-תִּתְּנֵנִי בְּנֶפֶשׁ
 זָרִי, כִּי קְמוּ בִי עַד־שִׁקָּר וַיִּפֹּחַ חֲמוֹס: יג לֹכֵלָה הָאֲמִנָּתִי לְךָ אוֹת בְּטוֹב-י-הוה
 בְּאַרְזֵי חַיִּים: נח יד מִנָּה אֶל-י-הוה חֲזַק וְיִאֲמְרוּ לִבְךָ, וְכִנָּה אֶל-י-הוה:

קדיש יתום

אדון עולם¹

אדון עולם אשר מלך, בטרם קל לציר נברא. לעת נעשה בחפצו כל, אזי מלך שמו
 נקרא. ואחרי ככלות הכל, לבדו ומלוד נזר. והוא הקה, והוא הנה, והוא והנה,
 בתפארה. והוא אחד ואין שני, להמשיל לו להחבירה. בלי ראשית בלי תכלית, ולו
 העז והמשורה. והוא א-לי וחי גאלי, וצור חבלי בעת צרה. והוא נסי ומנוס לי מנת
 פוסי ביום אקרא. בידו אפקיד רוחי, בעת אישן ואעקירה. ועם רוחי גומתי, י-הוה לי
 ולא אקרא.

1. On *Simchas Torah*, when we complete a cycle of reading the Torah, we immediately start again reading *B'reishis*. The Rav explains that just as learning needs that continual reinforcement, so does *tefillah*. Therefore, as soon as we complete one *tephillah*, we start again with *Adon Olam*.

בקשה ג. ברכת השבת המשפט

השיבה שופטינו כְּבִרְאשׁוֹנָה, וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבִתְחִלָּה, וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ יָגוֹן
 וְאַנְחָה, וּמְלוֹד עָלֵינוּ אֶתָּה, י-הוה לְבַדְךָ, בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, וְצַדִּיקֵנוּ
 בְּמִשְׁפָּט. בְּרוּךְ אַתָּה י-הוה, מֶלֶךְ אוֹהֵב צִדִּיקָה וּמִשְׁפָּט (בעשי"ת
 הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט).

בקשה ג.א. ברכת המינים

וְלַמְלָשִׁינִים אֵל תְּהִי תִקְוָה, וְכָל הַמִּינִים² כִּרְגַע יִאֲבֹדוּ, וְכָל אוֹיְבֵי
 עַמְּךָ מִהֲרָה יִכָּרְתוּ, וְהַזִּידִים מִהֲרָה תַעֲקֹר וּתִשָּׁבֵר וּתִמָּגֵר וְתִכָּנֵעַ
 בְּמִהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה י-הוה, שֶׁבֵּר אֱלֹבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים.

בקשה ג.ב. ברכת הצדיקים

על הצדיקים ועל החסידים ועל זקני עמך בית ישראל, ועל
 פליטת סופריהם, ועל גרי הצדק ועליו, יהמו נא רחמיה, י-הוה
 א-להינו, ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, ושים
 חלקנו עמם לעולם, ולא נבוש, כי בך בטחנו. ברוך אתה י-הוה,
 משען ומבטח לצדיקים.

1. Since the concept of *malchus* {kingship} is mentioned in both variants, one fulfilled one's obligation even if the wrong ending is said.

2. "And all the heretics should instantly disappear". Christian censors forced the modification of these words to "וְכָל רַשָּׁעִים כִּרְגַע יִאֲבֹדוּ" {and all evil should instantly disappear}. The Brisker Rav returned to the original text.

When they were having trouble with the local ruffians, B'ruriah convinced her husband, the *tanna* R' Me'ir, to pray for their repentance, and not for their death. Her proof was the *pasuk*, "Sin will cease from the land, and sinners will yet be no more" (Tehillim 104). By ceasing to sin, they cease being sinners, and so, sinners will be no more (B'rachos 10a). We can suggest a similar interpretation here. Also, note that when forced to change the text, it was changed to "רשעים", meaning the evil itself, not the people committing it.

בקשה א.ג: ברכת סליחה

סָלַח לָנוּ אֲבִינוּ, כִּי חָטָאנוּ. מָחַל לָנוּ מִלְּפָנוּ, כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה, חֲנוּן הַמִּרְבֶּה לְסִלְחָה.

בקשה ב.א: ברכת גאולה

רָאָה בְּעֵינָיו, וְרִיבָה רִיבָנוּ, וּגְאָלָנוּ מִהֲרָה לְמַעַן שְׂמֶךָ, כִּי גוֹאֵל חֲזָק אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה, גוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

בקשה ב.ב: ברכת רפואה

רָפָאנוּ יְיָ הוֹה, וְנִרְפָּא, הוֹשִׁיעֵנו וְנוֹשְׁעָה, כִּי תִהְלֹתֵנוּ אַתָּה, וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מְכּוּתֵינוּ. כִּי אֵל-ל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרוֹחֵן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה, רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

בקשה ב.ג: ברכת השנים

בָּרַךְ עָלֵינוּ, יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ, אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָה לְטוֹבָה, Summer/ וְתֵן בְּרָכָה, Winter/ וְתֵן טַל וּמָטָר לְבִרְכָּה, /עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, וְשִׂבְעָנוּ מִטוֹבָה, וּבָרַךְ שְׁנֵתָנוּ כְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה, מְבָרַךְ הַשָּׁנִים.

בקשה ג.א: ברכת קבוץ גלויות

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחִירוֹתֵנוּ, וְשָׂא נֶס לְקִבֵּץ גְּלוּתֵינוּ, וְקִבְּצֵנוּ יַחַד מֵאֲרָבַע כְּנָפּוֹת הָאָרֶץ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה, מְקַבֵּץ נְדָחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

Appendix A: כוונות לברכת אבות

In *Parashas Eikev*, Moshe describes Hashem as “הא-ל הגדול הגבור והנורא...”. These words were incorporated by the *Anshei Kinesses Hagedolah* into the opening of the *Amidah*.

The same phrase is also found at the conclusion of the poem “*Nishmas*”. There, the poet goes even further and gives each one an explanatory phrase. This yields the strange result that the very same poem that says that “even if our mouths were filled of poetry like the sea, and our tongues - joy, like the many waves, and our lips - praise like the expanses of sky ... we would still not be sufficient to praise you” then praises G-d in four words!

A student who lead the congregation as *Chazan* before the *tanna* Rabbi Chanina once embellished on these four simple adjectives. After he was finished, Rabbi Chanina corrected him, “Have you finished all possible praise of your Master?” The point we make in “*Nishmas*” is correct. No list of complements could completely describe Hashem. Had Moshe not spoken these words, and Hashem not told him to write them into the Torah, we would not have the *chutzpah* to use these four either.¹

According to the Vilna Gaon, “הא-ל הגדול הגבור והנורא” was not only included in the first *b'rachah* of the *Amidah*, but it provides the structure and content of the entire *b'rachah*.

To the Gaon, these four names of G-d form a progression. They summarize how man approaches G-d.

אל means not only G-d but judge or legislator. To be הא-ל, the Legislator, means that Hashem rules over the entire universe, His authority is all-inclusive.

Rabbi Yochanan said, “Where ever you find G-d’s greatness, that is where you find His humility”². Perhaps we can understand this apparent paradox by comparing G-d’s properties to those of humans. Schools have a problem of overcrowding. There are just so many students a teacher can adequately pay attention to. As the number of students grows, each one can only get less and less attention. Not so Hashem. His infinity is not just that He is “הא-ל”, G-d over all, but also “הגדול”, great enough to give personal attention to each person.

הגבור. We said already that Hashem legislates to all, and that He is not limited to looking only at the universal picture, but can pay attention to each and every one of us. The combination of these two facts yields “הגבור”. G-d has the power guide each of us in our daily lives.

In *Kabbalah*, גבורה is contrasted with חסד {kindness}. חסד is the power to give. גבורה is the strength to hold back. As in “Who is a גבור? One who conquers his inclination [to evil].” Strength, but as in strength of character. That Hashem chooses to run the world in the predictable way we call “nature” is an incredible act of גבורה. He stands by while the

1. B'rachos 33b

2. Megilah 31a

thief enjoys the payoff of of his sin. More so, if someone chooses to hit another person, Hashem allows the natural forces that allow that person to live, his arm to persist, to move. He allows nature to run even as we abuse it. All to give us the gift of free choice – so that we can have the G-d-like power to decide not to sin again.

הגבור is what we all experience; Hashem's guidance while choosing to work within the laws of nature.

ורחורא. In addition to the behind-the-scenes subtle activity, there is the flashy miracle that defies the law of nature. While the former is more common, it is the miracle that inspires awe, יראה, awe.

The Vilna Gaon explains how these thoughts are elaborated twice in the *b'rachah*, once before the quote of the *pasuk*, and once after. He ends before discussing the last part of the *b'rachah*, although it appears that it too elaborated this same basic theme. This assumption is also justified in light of Rabbi Chanina's comment. We would expect the entire *b'rachah* to be based on Moshe's theme.

ברוך: Chazal write often that “*b'rachah*” is a term for increase”. The relationship between the idea of “increase” and G-d is unclear. We can't really be claiming that G-d is missing something, and requires, increase – can we?

One resolution¹, in line with the Gaon's approach to the *b'rachah* as a whole, is to say that it is a statement of praise; we are saying “You are maximally increased”. This is “הא-ל”.

A second² is to define the word as, “You are the Source of all increase”; a statement that we recognize that all of our blessings come from G-d.

Third, Rav Hirsch's approach³, is to focus on the one thing we are able to contribute to G-d. Since He allows us to make free choices, by choosing to support Hashem's goals we are adding our efforts to His. By this approach, “ברוך” means “I commit myself and my resources to You”.

אתה: It is incredible that man has the gall to talk to G-d, to refer to the Creator as “You”. What grants us that power? “הגדול”, He is big enough to attend to each of us.

היה: Chazal note that this name of G-d is used in Tanach to refer to Him when His actions appear merciful to us. Alternatively, we can look at the root of the word. The word is normally seen as a contraction of “*Yihyeh - Hoveh - Hayah*” – “Will be, is and was”. A G-d who is above time. The Transcendent Deity. A third interpretation is that of Rabbiner Hirsch's who sees it as the causative form of /היה/, to exist. G-d who sustains our existence.

Pairing off each of these three with the respective commentaries' corresponding translation for “ברוך”, we can render “ברוך אתה ה” in these three ways:

1. Radak, Seifer Hashorashim – *bareich*; R' Yonah ibn Janach, Seifer Hashorashim – *bareich*; Or Zaru'a, Hil K'rias Sh'ma; Chizkuni, B'reishis 24:27.

2. Avudraham, pg. 33

3. see also Nefesh Hachaim 2:2

אתה יהיה, הָאֱלֹהִים לֹא הִקְדוּשׁ (בְּעִשְׂיָת: הַמִּלְכָּה הִקְדוּשׁ¹):

בקשה א.א: ברכת דעת²

אתה חונן לְאָדָם דָּעַת, וּמְלַמֵּד לְאִינוֹשׁ בִּינָה. חֲנֻנוּ מֵאֲתָךְ דָּעָה, בִּינָה וְהַשְׁפָּלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יהוה, חונן הדעת.

בקשה א.ב: ברכת תשובה

הַשִּׁיבֵנוּ אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ, וְקַרְבָּנוּ מִלְּפָנֶיךָ לְעֲבוּדָתְךָ, וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יהוה, הַרוֹצֶה בְּתַשׁוּבָה.

1. The correct ending is required for the *Amidah* to be valid. If the error was noticed before continuing, it can just be corrected. Otherwise, one must return to the beginning of the *Amidah*.

2. The requests of the weekday *Amidah* follow a formal structure. We make four basic requests, and each request has three components: a- providing a state where the request can be granted in its fullest; b- curing what is currently wrong with the item in question; c- satisfying the need itself.

We start with the hope that each Jew could find a stable relationship with Hashem. We request that Hashem perfect the domain of that relationship, the mind and soul (ברכת דעת). We then ask that Hashem bring us to return to Him (תשובה), and that He ignore our past transgressions so that He may treat us the way He did (סליחה).

The second request is for prosperity and physical well being for every Jew. We beseech Hashem to return us to Israel (גאולה), restore the health of all who are sick (רפואה), and to grant wealth to the land and the people in it (שנים).

After addressing the spiritual and physical of individuals, we discuss the nation as a collective whole. First, we pray for a restoration of justice. It is hardest to see G-d's “Hand” in history when our sense of justice is violated. We therefore ask Hashem for a return to Jewish autonomy (קבוץ גלויות), where we can restore a halachic judicial system (השבת המשפט) and see evil punished (מינים) and good rewarded (צדיקים) - both by man and by Hashem.

Last, we ask for the arrival of the messianic age. This entails returning to Jerusalem (בנין ירושלים) with a king at our head (משיח בן דוד) and Hashem providing all of our needs (שומע תפילה).

<i>Culmination</i>	<i>Repair</i>	<i>Domain</i>	
סליחה	תשובה	דעת	<i>Spiritual Return</i>
שנים	רפואה	גאולה	<i>Physical Contentment</i>
מינים/צדיקים	השבת המשפט	קבוץ גלויות	<i>Justice</i>
שומע תפילה	משיח בן דוד	בנין ירושלים	<i>Ultimate Redemption</i>

שבח ב: ברכת גמחות

אתה גבור לעולם א-דני, מַחִיָּה מִתִּים אֲתָה, רַב לְהוֹשִׁיעַ (Summer):
 מוֹרִיד הַטָּל: (Winter: מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם), מְכַלְכֵּל חַיִּים
 בְּחֶסֶד, מַחִיָּה מִתִּים בְּרַחֲמִים רַבִּים, סוֹמֵךְ נוֹפְלִים, וְרוֹפֵא חוֹלִים,
 וּמַתִּיר אֲסוּרִים, וּמְקִים אֲמוֹנָתוֹ לִישֵׁנֵי עֶפְרָיִם. מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת
 וּמִי דוֹמָה לָךְ, מְלֹךְ מִמִּית וּמַחֲיָה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה: (בעש"ת: מִי כְמוֹךָ אֵב
 הַרְחֵמֵם, זֹכֵר לְצוּרֵינוּ לְחַיִּים בְּרַחֲמִים: וְנִאֶמֶן אֲתָה לְהַחְיֹת מִתִּים. בְּרוּךְ
 אֲתָה יְיָ הוֹה, מַחֲיָה הַמִּתִּים:

שבח ג: ברכת קדושה

אֲתָה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ וּקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יְהִלְלוּךָ, סֵלָה. בְּרוּךְ

1. During the Chazan's repetition of the Amidah, the extended version of Birkas Kidushah is said:

נִקְדַּשׁ אֶת שִׁמְךָ בְּעוֹלָם, כָּשֵׁם שְׁמִקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בְּשִׁמִּי מְרוֹם, שֶׁ
 כִּפְתוּב עַל יַד נְבִיאָךְ: וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: שֶׁ יִשְׁעִי וְגַם קְדוּשָׁי |
 קְדוּשָׁי קְדוּשָׁי יְיָ הוֹה זֶה-בְּאוֹת מִלְּא כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: לְעַמָּתָם
 בְּרוּךְ יֵאמְרוּ, שֶׁ יִחוּק' גִּיב "בְּרוּךְ כְּבוֹד-יְיָ הוֹה מִמִּקְוָמוֹ:" וּבְדַבְרֵי
 קְדֻשָּׁה כְּתוּב לֵאמֹר, שֶׁ תה' קְמוּי "יְמַלֵּךְ יְיָ הוֹה | לְעוֹלָם אֶל-לְהִיךְ
 זִיוָן לְדָר וְדָר הַכְּלִי-הַי: לְדוֹר וְדוֹר נֶגִיד גְּדֻלָּה, וּלְנֶצַח נֶצַחִים
 קְדֻשָּׁתְךָ נִקְדִּישׁ, וְשִׁבְחֶךָ, אֶל-לְהִינוּ, מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי
 אֶל-מְלֹךְ גְּדוֹל וְקְדוֹשׁ אֲתָה. בְּרוּךְ אֲתָה יְיָ הוֹה, הָאֵל הַקְדוֹשׁ
 (בעש"ת: הַמְלֹךְ הַקְדוֹשׁ).

- You are infinitely increased, You who are even above time.
- You are the source of all blessings, You, the G-d of Mercy.
- I commit myself to increase your influence in this world, You who gives me and the world our continued existence.

"אתה ה'". You are so transcendent, You even have the ability to be immanent. G-d is not too great to care about a single inhabitant of some uninteresting planet in some typical galaxy. No, because He is great, because He is above limitation, we have the opportunity to say "אתה", "You".

א-להינו: The Vilna Gaon teaches that this corresponds to "HaGibor". *Elokeinu*, our G-d, is different than *HaKel*, The G-d. There is a possessiveness, this might and authority of HaKel doesn't only apply to the big picture, He also guides each of us, our fates and destinies.

"ה' א-לקינו". Two paradoxes. Our G-d, like אֲתָה, reinforces the idea of an Immanent Deity. But also, we unify the Merciful One with the G-d of Justice. As Nachum Ish Gamzu would say "Gam zu litovah – this too is for this best". Or in the words of his pupil, Rabbi Akiva, "All that G-d does, He does for the good." Some seems harsh and punishing, some is more obviously merciful. But it's all one. The difference is in our perception, not in the One who acts.

א-להי אבותינו: In our lives, Hashem's intervention is גְּבוּרָה {restraint}, acting within nature. However, for our forefathers He performed miracles. Whereas *Elokeinu*, our G-d, refers to Hashem's constant guiding of history, *Elokei Avoseinu*, G-d of our Fathers, asserts that the same One can work outside of the laws of nature. וְהוֹרָא – awe inspiring. In order to work toward the day when we too will merit an age of miracles, we next recall each forefather, Avraham, Yitzchak, and Yaakov, by name, to recall and resolve to emulate their character strengths.

Avraham, Yitzchak and Yaakov are seen as archetypes of three different types of divine service¹. The Maharal² finds them to be the masters of Torah, *Avodah* {worship} and *Gemillus Chassadim* {generosity}. The Rav notes that we are calling G-d the possession of each forefather. The G-d of Avraham, of Yitzchak, and of Yaakov. Each, through very different ways made G-d their own.

On a more mundane level, Hashem is a legislator in two different ways: He wrote the laws of nature, and He wrote the laws of the Torah. While for us, He is certainly א-לוקינו our Legislator with respect to the laws of physics, we don't always obey the second set of laws. א-לוקי אבותינו, our forefather's Legislator, who wrote the laws by which they lived. They intentionally accepted Him as a Legislator as they chose to obey His word. By so doing they earned a similar response from Hashem - He too acted beyond the laws of nature on their behalf.

א-להי אברהם: G-d of this world, the world where people interact, feel hunger, pain. Where we need a society to support each other. The G-d who commanded us to be

1. See footnotes on אשירי

2. *Derech Hachaim* on Avos 1:2

kind to each other.

א-לֹהֵי יִצְחָק: Yitzchak was otherworldly, nearly a sacrifice entirely to G-d. לֹהֵי יִצְחָק is the G-d of *Avodah*, of prayer and Temple service. G-d of our spiritual selves.

וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב: The G-d of the “whole man, who sat in tents” of study. Perfection of that third world between the spiritual and this one, the mind that must decide which world is to be the source of inspiration, and which to be the means to get there.

When you say “א-לֹהֵי יִצְחָק, א-לֹהֵי יַעֲקֹב, וְאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל”, you not only acknowledge that this G-d that we relate to on these three different levels is one and the same, but also we commit ourselves to improve in all three pillars of our life.

הָאֵל־כֹּל: G-d over the whole universe,

הַגָּדוֹל: infinite enough to deal with all of its detail,

הַגִּבּוֹר: including the behind-the-scenes activity in my life

וְהַנִּזְוֵרָא: and the miracles experienced by my ancestors.

אֵל־לְעֵלְיוֹן: This is an elaboration of “הָאֵל־כֹּל”, G-d above all. Again, we declare that He commands everything. Even others’ deities, the embodiments of nature, represent subjects to His Will.

גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים: Hashem supports us through His kindness. As we said, “הַגָּדוֹל” means that He not only looks at the universe as a whole, but that He also is “big” enough to pay attention to each and every one of us.

“גּוֹמֵל”. To support, not just a single act of kindness, but like its root / גמל /, a camel, a continued source. “חֲסָדִים”. *Chessed*, to go beyond the call of duty. “טוֹבִים”. As we said above, ALL that He does is for the good, whether we can perceive that good or not.

יִקְנֶה הַכֹּל: The consequence of being the G-d above all, and able to relate to the individual is that this means He touches each of our lives - רַבּוֹר. The Vilna Gaon translates “קָנָה” in our context from the root of “לְתַקֵּן”, to fix. Hashem fixes all, heals the sick, raises the downtrodden and the depressed.

“קָנָה” has two other meanings, “to make” or “to acquire”. These two meanings are related, for as Rabbi Y. B. Soloveitchik zt”l teaches, the root of ownership is that people own what they make. From there, they barter or buy to transfer the ownership to others in exchange for ownership something they couldn’t make. Hashem, by having created the universe, is its owner.

הַכֹּל, the all, in distinction to “כָּל”, all. “הַכֹּל” should be translated as “the universe”, not as “everything”. “וְיִקְנֶה הַכֹּל” can therefore also be rendered Owner or Maker of the universe.

זֵכוֹר חֲסָדֵי אֲבוֹת: Hashem remembers how our fathers went beyond the call of obligation. The concept of “remember” is an anthropomorphication – we can only

עמידה¹

תְּהִי נִסִּי אֱלֹהֵי דִנִּי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

שבח א: ברכת אבות³

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵנוּ אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אֲבֹרָהּ,

אֱלֹהֵי יִצְחָק, וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב, דְּבָרִים יִיזָהֵר לְהַגְדִּיל הַגִּבּוֹר וְהַנִּזְוֵרָא,

אֵל־לְעֵלְיוֹן, גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים, יִקְנֶה הַכֹּל, יִזְכֹּר חֲסָדֵי אֲבוֹת,

וּמִבְּיֵא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוּ בְּאַהֲבָה: (בעשי"ת: זְכָרְנוּ לְחַיִּים, מְלָךְ

חַפֵּץ בְּחַיִּים, וְקִתְּבֵנוּ בְּסֶפֶר חַיִּים, לְמַעַן אֱלֹהֵים חַיִּים.) מְלָךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ

וּמַגֵּן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵנוּ, מְגֵן אֲבֹרָהּ:

1. Both Rav Hirsch and the Rav comment on the fact that the normal verb form of the word “תפלה”, “להתפלל”, is in the reflexive; literally, “to pray yourself” or “to make yourself a prayer”. *Tefillah* is the prayer of a fixed text. It is not necessarily approaching Hashem with what is on your mind, but rather a reminder as to what ought to be your concerns. For this reason, the requests of *tefillah* are phrased in the plural, making it an ethical call to unity with the rest of the Jewish people.

Less formal prayer, connecting with one’s Father in heaven about the concerns that preoccupy one’s daily thoughts, is called “תחנונים”. As R’ Elazar says (B’rachos 28a) “Anyone who makes his *tefillah* rote, his *tefillah* is not *tachanunim*.” Implied in this statement is the idea that the line between *tefillah* and *tachanunim* should be blurred. One ought to add personal thoughts and requests into the body of *tefillah*, and one’s *tachanunim* should contain elements of those said by *Chazal*, of *tehillim*, etc...

2. Many have the custom to say “אֱלֹהֵינוּ אֲקַנְיָא הָבֵנוּ גָּדֹל לָא־לֵהֲנוּ” at the beginning of the *Amidah* for *Mussaf* and *Minchah*. The Rav and Rav Hirsch did not.

3. See Appendix A for thoughts on this *b’rachah*.

4. The Vilna Gaon would not say “בְּרוּךְ הוּא וְבָרַךְ: שְׁמוֹ” in response to hearing any *b’rachah*. According to the Rav, this is because *b’rachah* could never refer to Hashem Himself, and only to His name, how we perceive Him. After all, G-d’s Self is unchanging, how could It receive blessing? Therefore, the custom is inherently flawed by implying that He Himself, in distinction to our perception of Him, can get a *b’rachah*. In addition, the Rav explains that “בְּרוּךְ הוּא וְבָרַךְ: שְׁמוֹ” is inappropriate for the repetition of the *Amidah* in particular. According to his grandfather, R. Chaim Soloveitchik, the repetition is for two reasons. 1- It allows those who were unable to say the *Amidah* themselves to fulfill their obligation by listening. 2- Whereas the silent *Amidah* is *Tefillah Bitzibur*, prayer in a community, the repetition is *Tefillat Hatzibur*, the prayer of the community. This is a second obligation fulfilled by listening to the Chazan’s *Amidah*. Therefore you do not interrupt the *b’rachah* with a response even if you said the silent *Amidah*.

וְאֶת־שׁוֹעֲתָם אֲשַׁמֵּעַ וְיוֹשֵׁי־עָם: כ שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת־כָּל־אֲהָבָיו
וְאֶת כָּל־הָרָשָׁעִים יַשְׁמִיד: ש כֹּה תִּהְיֶה יְדָבָר־כִּי וַיְבָרֶךְ
כָּל־בָּשָׂר שֶׁם קָדְשׁוֹ כָּל־עוֹלָם וְעַד: תה' קטויח וְאֶנְחֵנוּ | וַיְבָרֶךְ יְהוָה
מִעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הָלָלוּ־ה:

חצי קדיש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא (אֲמִין), בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא, פְּרַעוֹתָהּ², וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ,
בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעָגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאֲמַר: ש אֲמִין: יְהֵא
שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא: יתְבָרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם
וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (Cong: בְּרִיךְ הוּא) לְעָלְמָא מִן כָּל
(בעשי"ת וְלְעָלְמָא מְכָל) בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנִיחָתָא, דְּאֲמִירוֹ בְּעָלְמָא,
וְאֲמַר: ש אֲמִין:

describe how Hashem's actions appear to us. We are saying that G-d acts on His knowledge of our fathers' deeds.

וימביא גואל לבני בניהם: But we are only “בני בניהם”, the children of their children, twice removed from their stature. But whatever of Avraham, Yitzchak and Yaakov we carry, may it be enough that we too merit miraculous intervention, that Hashem bring us our redeemer.

ומביא, to bring, not לשלח, to send. When Moshiach comes, Hashem's presence will again be felt, He too will return to the world.¹

למען שמו בְּאִהְבָהּ: for the sake of His name. Not for our sake. G-d, don't wait for us to merit it, to earn the redemption. For your sake. “*Sheim*”, name, is from the same root as “*sham*”, there. Both are references to another thing. The Jewish People are one of G-d's names. People see us as Your People. Redeem us to redeem your name, so that people will think highly of the ideals of ethical monotheism.

“באהבה”. With love. Maimonides defines the term as a perception of one's unity with the beloved. In redeeming us “למען שמו”, for the sake of His name, G-d shows that we are His and He is ours.

מֶלֶךְ: King. Not a “*moshel*” a dictator, but One who rules with the support of His people. “*Ki lashem hamluchah umoshel bagoyim* – for G-d has the Kingship, but He is a dictator over the nations”. Until the day that they accept Hashem's rule, “And G-d will be King over the entire land, in that day He and His name will be one/unique”.

עוֹזֵר: Helper. Beyond being just a king, one who organizes society, G-d also helps the individual.

וּמוֹשִׁיעַ: Savior, one who gets us out of trouble, even when we are not putting in effort for Hashem to be considered a helper.

וּמִגֵּן: Even further, a shield, one who prevents the trouble to begin with.

The ה-אל הגדול הגבור “מלך עוזר ומושיע ומגן” progression fits the Gaon's approach to “הגדול הגבור” like א-ל, is a legislator who takes the global view. מלך implies the one-on-one of the גדול parallels His intervention in our lives, in contrast to ומגן, how He protects those who go beyond the call of duty on His behalf.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְגֵן אַבְרָהָם: Protector of Abraham, the one who mastered the idea that this world is the tool, not the goal. That we are in this imperfect world together to help each other, and to perfect it. Abraham would tell his guests, “Don't thank me, thank the Creator of heaven and earth, who is truly the one who gave you this food.” This is the Protector of Abraham.

1. It occurred to me how aptly these words literally apply to my generation. Two generations before me, “חסדי אבות” our ancestors were pushed beyond the call of duty, to sanctify G-d's name in Aushwitz, Treblinka, Babi Yar and dozens of other infamous locations. ומביא גואל לבני בניהם. May Hashem bring the redeemer to us, their children's children.

1. The Rav agreed with the opinion that the first two words of *Kaddish* are in Hebrew - “יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ” as opposed to the Aramaic “יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ”. This is a reference to Yechezkel 38:23, “וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי” {And I will make Myself [observably] great, and I will make Myself [observably] holy}, also in Hebrew.

2. The Vilna Gaon places a comma before כְּרִיעָתָא, which separates the first letter from the open syllable of the previous word, and it therefore begins with a hard *kaf*. Other customs would render a single clause that means “in the world which He created according to His Will”. It now becomes two phrases, so that we are asking that Hashem make His great Name [observably] great and holy “in this world” and that He do so “according to His Will”.

Appendix B:

כוונות לפרשה ראשונה של קריאת שמע

Grandfather Yaakov, the midrash tells us, was on his deathbed. He gathered his sons, and was prepared to tell them what will happen at the end of time. Suddenly, the gift of prophecy left him. Suddenly in the dark, Yaakov Avinu was frightened. Could it be that one of his sons wasn't pure, and that was why they did not merit to be told about the Messianic age?

How could the fathers of the tribes reassure him? How could they succinctly tell their father that they were committed to carry on his work? In this moment was born the first line of the Sh'ma: Sh'ma Yisrael, Hear, our father Israel, the one named by an angel. We too accept Hashem as our ultimate authority. We too believe that He is unique and indivisible.

שְׁמַע: “Listen”. The meaning of שמע is found in its very letters. “ש” whose name is from the same root as “שננתם”, to learn deeply. “מ”, מים, the water of change, birth, and creation. “ע”, the eye that sees, the senses in general. שמע - understanding born of the senses, not just to hear but to listen and accept.

יִשְׂרָאֵל: Yisrael is the image of man on the Divine “Throne”, a preexistent idea that Yaakov embodied. Yaakov gained the title Yisrael after battling an angel, “because you challenged G-d and man, and were found able”. Unlike an angel, a passive recipient, man has the ability to be an actor in the spiritual realm.

יְיָ-הוָה אֶחָד: The declaration of unity of G-d as יְיָ-הוָה and אֱלֹהִים can be seen an a few levels. The name “יְיָ-הוָה” is usually taken as a contraction that means “He Who Will Be, Is, and Was”, implying a transcendent G-d, Who is above such limitations as time. According to Rav Hirsch, it is the causative form of /הוּרָה/ (is), and therefore means “He Who Causes All to Exist and Persist”. By the paradox that it takes true transcendence to be capable of immanence for all His creatures¹, the name “יְיָ-הוָה” is used in Tanach to refer to Hashem when His actions are most readily perceived as merciful. The Rav notes the introduction of this name in the second chapter of Genesis, where man is introduced as a covenantal partner, seeking redemption (Adam II).

In apparent contrast, the word אֱלֹהִים means “legislators”, and is used that way in a secular sense as well. As a name of G-d, אֱלֹהִים implies strict justice. Hashem the lawgiver not just of human law, but the Author of natural law as well. To Rav Hirsch, the name is a derivative of “אלה” (these), and refers to Hashem as the One who gives existence its common purpose. And, the name is used exclusively throughout the first chapter of Genesis, which describes man as the Rav’s Adam I archetype, the pinnacle of creation who strives for dignity.

1. See Appendix A.

זָכַר רַב-טוֹבָהּ יִבְעִי וְזָכַרְתָּ יְרֵנָּנוּ: (Silently): זָכַר רַב-טוֹבָהּ יִבְעִי וְזָכַרְתָּ יְרֵנָּנוּ: חַזְנוֹן וְרַחוּם יְיָ-הוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְגָד־לִחְסֵד: ט טוֹב-יְיָ-הוָה לְכָל יִרְחָמֵינוּ עַל-כָּל-מַעֲשָׂיו: י יוֹדוּךָ יְיָ-הוָה כָּל-מַעֲשֵׂיךָ וְחִסְדֶּיךָ יִבְרַכּוּכָה: יא פָּבֹד מַלְכוּתְךָ יִאֲמְרוּ וְגִבּוֹרֶתְךָ יִדְבָּרוּ: יב לַהֲוִידֵעַ לִבְנֵי הָאָדָם גִּבּוֹרֶתְךָ וְכָבוֹד הַדָּר מַלְכוּתְךָ: יג מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל-עֲלָמִים וּמִמֶּשֶׁלֶתְךָ בְּכָל-דָּוָר וְדוֹר: יד סוֹמֵךְ יְיָ-הוָה לְכָל-הַנְּפָלִים וְזוֹכָה לְכָל-הַנְּפִיָּסִים: טו עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן-לָהֶם אֶת-אַכְלָם בְּעֵתוֹ: טז פֹּתֵחַ אֶת-יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל-חַי רָצוֹן: יז צִדִּיק יְיָ-הוָה בְּכָל-דִּרְכָּיו וְחֹסֵד בְּכָל-מַעֲשָׂיו: יח קְרוֹב יְיָ-הוָה לְכָל-קִרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאַמֶּת: יט רָצוֹן יִרְאֵיו יַעֲשֶׂה

1. The Rav would repeat the verse, but with the first word read “זָכַר”, instead of “זָכַרְתָּ”, much as we do for the same word when reading *Parashas Zachor*. One means “that which reminds you” and the other means “a memory”. It is unclear which means which, and although the Vilna Gaon taught specific meanings for each reading, his students’ writings conflict as to what his opinion was as well. Notably, Rav Chaim Vilozhiner quoted the Gaon as saying that “זָכַר” is the one that means “a memory”, which is the meaning intended here – “They will give expression to their memory of Your goodness”.

2. “Your kingdom is a kingdom for all eternities, and Your rule is for generation to generation.” The Vilna Gaon contrasted the *melech* {king} from the *mosheil* {despot}. A *melech* rules by the consent of his people. A *mosheil* asserts his control regardless of their desires. David here is saying that for now, humanity has yet to accept Hashem’s rule, so perforce He leads as a *mosheil*. However, in the messianic era, after all the generations of history, they will proclaim Him *Melech*.

3. “You open Your ‘Hand’ ...” This is a statement of praise, as is all of the chapter, and not a request – פִּתַּח is in the present tense, not in the imperative. Chazal state that this line is the central verse of *Ashrei*, and more care should be given to muster concentration for it than for the rest of the *tefillah*. Perhaps this is because it is said as part of *Shacharis* and *Minchah*, before and during (or immediately after) our daily activities. Our efforts can delude us into thinking that “my strength and the might of my arm did for me this accomplishment.” Therefore it is critical to show that while we are obligated to expend effort (*hishadlus*), we have trust (*bitachon*) that it is Hashem who provides, it is He who gives us the ability to succeed.

4. The next phrase is grammatically complex, and different explanations are offered. Rav A.Y. Kook explains it as “... and provide sufficient – for every living being – desire.” People require desires, needs and goals in order to be happy. Without a meaningful dream to pursue, man is overcome with ennui and futility.

מנחה לחול

אשרי¹

תה' פדִּיה אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתָךְ² עוֹד יִהְיֶה לָךְ פֶּלֶא: תה' קמִד:טו אֲשֶׁרִי הָעָם
שֶׁפָּכַח פָּלוֹ; אֲשֶׁרִי הָעָם שֵׁנִי-הוּנָה אֶ-כֹּהֵיו:⁴ תה' קמִה יִתְהַפֵּה לְדֹרֹר א
אֲדוֹמָמָךְ אֶ-לוֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׂמֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:
ב בְּכָל-יוֹם אֲבָרְכְּךָ וְאַהֲלִלְכָה שְׂמֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: ג זָדוּל י-הוּנָה
וּמִהֲלָל מֵאֵד וְלִגְדָּלְתוֹ אִין חֶקֶר: ד דוֹר לְדוֹר יִשְׂבַּח מַעֲשֵׂיךָ⁵
וְגִבּוֹרֹתֶיךָ יִגְיִדוּ: ה חֲדָר פְּכוּד הוֹרָךְ וְדַבְרִי נְפִלְאוֹתֶיךָ
אֲשִׁיחָה: ו וְעֲזוֹ נִזְרָאֲתֶיךָ יֵאֱמָרוּ וּגְדוּלַּתֶּיךָ וּגְדוּלַּתֶּיךָ אֶסְפְּרָנָה:

1. Rav Yosef Ber Soloveitchik (hereafter, “the Rav”) would sit for *Ashrei*, as implied by the Rambam ב”ח פ”ח. The Rav explained that by sitting together the group establishes itself as a congregation.

2. Rav Shimshon Raphael Hirsch notes that the language here is “יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ” {who sit in Your house} and *not* “הַיֹּשְׁבִים בְּבֵיתְךָ”, which would imply a more constant state of attendance, “those who are living in Your house.” Judaism does not consider the ideal to be a retreat from the world. You must take what you acquire in the “house”, and apply it to improve the world around you.

The Maharal (*Derech Hachaim* 1:2) describes the Torah’s presentation of Avraham, Yitzchak and Yaakov as archetypes, people who have mastered each of the pillars of the world described in *Avos* 1:2: kindness, serving G-d, and Torah, respectively. The three *Ashrei*’s we use to introduce this *tefillah* similarly praise the riches of these three types of worshippers.

Enriched are those who follow Yaakov, “the whole man, who sat in tents [of study]”. He identified with Moriah as *Beis Elokim* {G-d’s House}. Yaakov stands as the man of truth, of Torah, of development of the world of the mind.

3. Avraham, at the *akeidah*, called Moriah *Har Hashem Yir’eh* {Mount “G-d Will be Seen”}. His encounter with Hashem wasn’t in building a settled home like Yaakov’s; rather it was a struggle of repeated tests, of climbing up from his father’s house to spiritual heights. Avraham lived in the physical world, and raised it like a mountain up toward G-dliness. He encountered other people and “made souls in Charan”. As the embodiment of kindness, it is Avraham’s legacy that defines the ideal *am* {nation}. “Enriched is a nation that has [a destiny] like this.”

4. The most otherworldly of the forefathers was Yitzchak. Almost offered as a sacrifice, he is the archetype of how to serve G-d. Yitzchak goes “to speak in the field” at Moriah, communing alone, founding the “nation that has Hashem as its G-d”.

5. The Rav asks how can we claim the right to speak to G-d. Who are we, in comparison to Him, that we should demand Hashem’s attention, and speak to Him about the minutiae of our lives? Permission is granted by our recitation of *Ashrei*. Our only justification is that our ancestors have blazed the trail before us. Before *Shacharis* and *Minchah*, the Rav explains, we invoke their precedent by saying “Generation to generation praise Your deeds.”

By declaring their unity, we proclaim that the distinctions of mercy vs. justice and transcendence vs. immanence are illusory, merely products of a dialectic internal to us who do the perceiving.

אֶחָד | יְ-הוָה: “Hashem is One”, unique, and He is indivisible.

“אחד” is said slowly, to allow time for contemplation. In the days of the Gemara, it was the “ד” that was stretched out, implying that their undotted “ד” was not a plosive, as the sound we use can’t be extended. Most likely something like the Yemenite /dh/ (as in the “th” of “this”) is more appropriate.

Traditionally one contemplates “א”, the unity of G-d, “ח”, over the seven heavens and the earth (eight, being one more than the week of creation, also implies transcendence beyond the natural order), “ד”, to all four compass points.

Rav Yisrael Salanter warns us not to be so busy declaring G-d’s uncontested sovereignty over heaven and earth that we forget to declare Him G-d alone within our own hearts.

And Yaakov, reassured, replies with the prayer of the angels, as later experienced in the visions of the Divine “Chariot” of Yirmiyahu and Yechezkel, and incorporated into Kiddushah. It does not, however, appear in the Torah’s citation of Sh’mā, so we only say it quietly. (Aside from Yom Kippur, when we have the opportunity to reach angelic heights ourselves.)

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: Blessed be the name of the glory of His rule for eternity. Rav Hirsch identifies the source of the word “שם” with “שם”, there. G-d’s “name” is how we perceive Him, and refer to Him as external observers, as opposed to G-d Himself as He Is.

294 years later, it is time for Moshe Rabbeinu’s final lesson. He too wonders about the future of the Jewish people, and provides for us an explanation of Yaakov’s sons’ words. Parshas Vaeschanan¹ contains the first verse of K’rias Sh’mā, where Moshe expands the idea of the first pasuk.

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְ-הוָה אֶ-כֹּהֵיךָ: “And you shall love Hashem your G-d”. How can you be commanded to love something? Can we be expected to have control over our emotions?

In *Michtav Mei’Eliyahu* I, R. Dessler writes “Giving may bring about love for the same reason that a person loves what he himself has created or nurtured: he recognizes it as part of himself.... Love flows in the direction of giving.” In a similar sense, Rav Hirsch comments on our *pasuk*, “In *ahav*, both meanings are contained, *hav*, to give and to bring; *ihev*, to give oneself and bring of oneself.”

We are not directly being commanded to love our Creator, but to give of ourselves and our possessions. From fulfilling this obligation, we will by the nature of being human, bring ourselves to love Him.

1. Devarim 6:4-9

וּבְכָל־לִבְבְּךָ: Moshe Rabbeinu categorizes exactly what we shall commit to G-d: “*bechol livav’cha, uvchol nafshecha, uvchol me’odecha*” – all of your heart, all of your nefesh, and all of your fortune.

There are two ways to say “your heart” in biblical Hebrew: “לבבך”, as in this *pasuk*, with two *beis*’s; and “לכך”, with one *beis*. *Livav’chah* well describes the turmoil that is as the core of human identity. Two *beis*’s illustrate the two warring forces. This is why the Gemara writes, “with all your heart - with both of your inclinations, with the good inclination, and with the evil inclination.” לבבך describes the intellect, living in constant tension between the spiritual and the animal.

The first step to loving Hashem is to connect that intellect to the spiritual. To follow in the footsteps of Yaakov, and strive to become a Yisrael.

וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: *Nefesh*, the Zohar tells us, refers to that part of the soul that is the life-force. Animals have a *nefesh*; we are prohibited from consuming their blood, “*nafesho b’damo* - its *nefesh*, its life, is in its blood”. Once the intellect is committed to service of G-d, then we are able to take our animalistic urges, our needs for food and sex, for “*basar viyayin*” {meat and wine} to make us happy, and put them in service of G-d.

וּבְכָל־מְאֹדְךָ: With all your fortune. The person is now fully committed to serve his spiritual self: intellect in service of spirit, and animal in service of intellect. This fully connected person can now impact the world around him. *B’chol mi’odechah*, with all of the world that is at your control.

The subsequent *pesukim* give us concrete means to internalize this idea.

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶנִּי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם עָלֶי־לִבְבְּךָ: “And these things which I command you today shall be on your heart”, again, the two *beis* heart. Study them, engage your mind.

וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ: “And you shall teach them to your children.” According to Rav Hirsch, the word “ושננתם” is from the same root as “שן” {tooth}, and implies to cut or divide. Not just teaching book-knowledge, but imparting to your children a value system by which they make the distinctions between right and wrong,

וְדַבַּרְתָּ בָּם: “And you should speak of them”, in contrast to the next paragraph of *Sh’mā* where we say “לדבר בם” {[teach your children] to speak of them}. Here, the focus is on having you teach so that you may be improved. There it’s on the effects on your children. Notice also that here is placed before the commandment to wear *tefillin*, because the goal is your own thoughts, and is therefore closer to the love than *tefillin* is. In the second paragraph, we are speaking of your children, who are further removed from you than your own body, so it appears afterward.

בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: “In your dwelling in your home, and in your going on your way, in your going to rest, and in your

Introduction

Text:

- All vocalized *sh'vas* (שבא נע) and short *kamatzes* (קמץ קטן) are indicated with an overbar. (E.g. *בְּנִי* is pronounced “*b'ni*” **not** “*bni*”, *כֹּל* is “*kol*”, with nearly a full *cholam* /*ō*/ sound.)
- All quotes from *Tanach* are preceded by a citation, and are shown with *trop* marks. The first syllable with *trop* is stressed.
- A *meseg* indicates the stressed symbol if not the last (e.g. *אֶתָּה*), and if not indicated by *trop*.

Instructions:

- The *ח* mark indicates that the rest of the sentence is said out loud by the *Chazan* in addition to the congregation.
- When different alternatives in the text are used, the alternatives are delineated with “/” marks. (E.g. *! :Summert*, *וְתִתֵּן לְכָרְכָה, ! :Winter*)
- Quotes from *Tanach* are printed in *K'sav Ashuris*, and preceded with the location of the quote. When a word is read differently than written in the verse, the quote as written will be in *Ashuris* without vowels, while the word as read will follow in modern typeface with vowel marks.
In the *berachah* following *Shema*, the verse from *Iyov* (9:1) is quoted with a leading definite article prepended. The word is printed as “הַעֲשֵׂה”, the “ה” in modern typeface because it is not part of the quote.
- To indicate that the usual text is occasionally replaced with an alternative, the start of the replaced text is marked with a “^e”, and the replacement text is placed in parentheses. (Egg. *אֶל-ל הַקְדוּשׁ (בְּעֵשִׂיתִי: הַמְלִיךְ הַקְדוּשׁ)*)

Footnotes:

- Non-italicized footnote numbers refer to lengthier instructions or text inserted on special occasions.
- Italicized footnote numbers point to thoughts about the text.
- Explanations are provided wherever the *nusach* used differs from more common variants of the *tefillos*.

-M.B.

getting up.” The Rav¹ draws a distinction between the aims of most religions, and that of halachic Judaism. Religion is usually seen as a retreat from the world, a break from the worries of day-to-day life to indulge in spiritual respite. The goal of halachah, though, is the unification of the two; to create a spiritual day-to-day life. To literally contemplate Hashem not just when you rest and travel, but in the way you go about these activities.

וְקִשְׁרֵיכֶם לְאֹתוֹת עַל-יָדֵיכֶם, וְהָיוּ לְטָטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: To remind ourselves that the body must then follow the mind, we are obligated to place signs upon of our body. Tie them for a sign on your hand, by which you change the world, and between your eyes, your means of taking in the world. Wear them next to your brain and next to your heart. Don't let your connection to the world control you, you must be in charge.

וּכְתִבְתֶּם עַל-מִזְבְּוֹת בֵּיתְכֶם וּבִשְׁעֵיכֶם: One step further removed is mezuzah. We can't fall into the trap of believing “*kochi vi'otzem yadi asa li es hachayil hazeh*” {my strength, and the force of my arm, won for me this war}. We do not protect ourselves. The house we build does not protect us.

When we shape the world, G-d imprint must be on every doorway. G-d commanded Adam to "Be fruitful and multiply, fill the world, and master it." Mastering the world is a worthy endeavor, but we must remember that it is only a tool toward our ultimate goal.

The journey started with one man, Yaakov. Through his efforts he became Yisrael, the image of man on the Divine Throne: animal serving mind serving spirit. May we live for the day when the journey ends, when the words of Aleinu are fulfilled: "*Lisaken olam bimalchus Sha-dai* – and we remake the world into the kingdom of G-d."

1. “Halachic Man” footnote 5

Acknowledgements:

Much thanks to Michael Poppers, Claude Schochet and Akiva Miller for proofreading the manuscript of this *siddur*, for their time, and for their numerous suggestions and improvements. Thanks also to my father and to the *chevra* of the *Avodah* email list (avodah@aishdas.org) for their comments and corrections.

שירי הלה

תפילות לליל שבת
לפי נוסח הגרי"ד סלוביניצ'יק

*Edited and commentary by
Micha Berger*

